



«Σχεδιασμός της
Τουριστικής Πολιτικής
της περιοχής της
Ελευσίνας στο πλαίσιο
της Βιώσιμης
Ανάπτυξης»

ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ



ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Σχεδιασμός της Τουριστικής Πολιτικής της περιοχής της Ελευσίνας στο πλαίσιο της Βιώσιμης Ανάπτυξης»

“Planning of the Tourism Policy of the Elefsina area in the
context of Sustainable Development”

ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Επιβλέπων καθηγητής : Δρ. Πούλιος Ιωάννης

ΚΕΡΚΥΡΑ 2024

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΕΥΡΩΠΗΣ	
1.1 Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης	8
1.1.1. Πολιτισμός και Πολιτιστική Πολιτική	8
1.1.2 Πολιτιστική Πολιτική της Ευρώπης	10
1.1.3 Πολιτιστική Πολιτική της Ελλάδας	10
1.1.4. Ο Θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης	11
1.2 Παραδείγματα Προηγούμενων Πόλεων	12
1.2.1. Γλασκόβη	12
1.2.2. Λίβερπουλ	13
1.2.3. Πάτρα	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^Ο ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ, DMO, ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	
2.1 Ταυτότητα Προορισμού	16
2.2 Destination Management Organization	17
2.3 Βιώσιμη Ανάπτυξη	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^Ο ΕΛΕΥΣΙΝΑ	
3.1 Η πόλη της Ελευσίνας	21
3.2 Πρώιμη περίοδος έως Ρωμαϊκή Εποχή (1580 π.Χ. και μετά)	22
3.3 Ρωμαϊκή εποχή (1 ^{ος} αιώνας π.Χ. – 2 ^{ος} αιώνας μ.Χ.)	23
3.4 Εμφάνιση του Χριστιανισμού	24
3.5 Βιομηχανική περίοδος (1880 - 1980)	24
3.6 Σύγχρονη Ελευσίνα (1980 - σήμερα)	25
3.7 Σημασία των Ελευσίνιων Μυστηρίων στο πέρασμα του χρόνου	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΦΑΚΕΛΟΥ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΣ 2021

4.1 Παρουσίαση Προγράμματος Έλευσις 2021	27
4.2 Το Όραμα	28
4.3 Τουριστικός Σχεδιασμός	29
4.3.1 Μεταφορές	29
4.3.2 Διαμονή	30
4.4 Σχεδιασμός και Αποστολή	31
4.5 Εθελοντισμός και Συμμετοχή	33
4.6 Κοινωνία και Πολιτισμός	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΛΕΥΣΙΣ 2023

5. Κριτική Ανάλυση του προγράμματος Έλευσις 2023	35
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΕΠΑΝΑΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΟΡΑΜΑΤΟΣ

6.1 Νέο Όραμα για την Ελευσίνα	40
6.2 Προτεινόμενες Δράσεις	40
6.3 Μετά το Πέρασ του 2023	43

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	45
--------------	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46
--------------	----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εργασία αυτή θα ασχοληθούμε με ζητήματα περιφερειακής ανάπτυξης. Θα προσπαθήσουμε να δούμε πώς οι σύγχρονες κοινωνίες αναζητούν τρόπους αναπροσδιορισμού και αλλαγής ταυτότητας. Πώς χρησιμοποιούν το παρελθόν για να αλλάξουν το μέλλον τους. Πώς συμβάλλει σε αυτό η πολιτεία με τους τοπικούς φορείς, πώς εμπλέκεται το κράτος και τέλος πως επεμβαίνει, σε γενικότερο πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση. Θα δούμε πώς, μέσα από το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για το 2023, η Ελευσίνα θέλησε να αλλάξει ριζικά ως προορισμός και αν τελικά το κατάφερε. Μετά από μια ζώσης έρευνα στη περιοχή, είδαμε πώς αντιλαμβάνονται οι κάτοικοι τον θεσμό. Ποιο ήταν το σχέδιο δράσης και αν τελικά επιτεύχθηκε ο στόχος. Μέσα από συνεντεύξεις, καταλήξαμε σε συμπεράσματα πως ενώ υπήρχαν πολλά παραδείγματα προηγούμενων πόλεων ως Πολιτιστικές Πρωτεύουσες, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως παραδείγματα, οι πρακτικές τους δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα.

Στα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζεται η Ελευσίνα και η ιστορία της μέσα από τους αιώνες, αλλά και μέσα από τις διαφορετικές πολιτιστικές κουλτούρες που την απαρτίζουν. Θα δούμε πως διαμορφώνει την εικόνα της αλλά και το μέχρι τώρα brand της. Θα αναλύσουμε το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας και θα δούμε παραδείγματα που τον αξιοποίησαν με θετικό πρόσημο. Θα παρουσιάσουμε το όραμα της Ελευσίνας για το 2023 και τι θα αποκομίσει από αυτή τη χρονιά. Στη συνέχεια, θα κάνουμε έναν απολογισμό των δράσεων και τι πέτυχε τελικά η κοινωνία της περιοχής με αυτό το θεσμό. Τέλος, θα παρουσιάσουμε τις δικές μας προτάσεις για το πως θα μπορούσε η Ελευσίνα, έστω και μετά το πέρας του 2023, να βγει κερδισμένη από αυτό και να τελικά να καταφέρει να αλλάξει το προσδιορισμό της και να γίνει κέντρο ενδιαφέροντος της χώρας, αλλά και σταδιακά και της Ευρώπης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μελέτη αυτή ασχολείται με την πολιτιστική πολιτική της περιοχής της Ελευσίνας, με επίκεντρο την Πολιτιστική Πρωτεύουσα 2023. Στόχοι της μελέτης είναι να εξετάσει κατά πόσο επιτεύχθηκαν οι στόχοι που τέθηκαν κατά την υποψηφιότητα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας και, στη συνέχεια, να προτείνει λύσεις για το μέλλον στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, να παρουσιάσει τρόπους και πρακτικές σύνδεσης της σημαντικής ιστορίας της Ελευσίνας με τη μετέπειτα βιομηχανική ανάπτυξη, το σήμερα αλλά και το αύριο. Το πρόβλημα που παρατηρήθηκε ήταν πως, ενώ η Ελευσίνα με την εικόνα της βιομηχανικής πόλης της Ελλάδας ανακηρύχθηκε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2023, δεν μπόρεσε να συνδέσει το αρχαίο παρελθόν της, με το βιομηχανικό παρόν της και το πολιτιστικό αύριο που επεδίωκε.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν ήταν γιατί δεν κατάφερε η πόλη να συνδεθεί με το παρελθόν της, γιατί δεν αξιοποίησε το βιομηχανικό παρόν της και γιατί δεν μπόρεσε να αξιοποιήσει τον τίτλο της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν η μελέτη επιστημονικών άρθρων που παρουσίασαν την τρέχουσα κατάσταση στην πόλη της Ελευσίνας, ακαδημαϊκών μελετών που αναδεικνυαν τα προβλήματα που δημιουργήσε η βιομηχανική ανάπτυξη, καθώς και συνεντεύξεις με αρμόδιους φορείς της δημοτικής αρχής αλλά και της τοπικής κοινωνίας. Έγινε επιτόπια έρευνα στην περιοχή, όπου διαπιστώθηκαν οι πρακτικές του προγράμματος Έλευσις 2021.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια ανάλυση της έννοιας της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και παρουσιάζονται παραδείγματα προηγούμενων πόλεων που ήταν Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης, αντίστοιχων της Ελευσίνας με βιομηχανικό παρελθόν, και πως αυτές λειτούργησαν. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι ορισμοί της Ταυτότητας Προορισμού, και Destination Management Organization. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση της πόλης της Ελευσίνας και της ιστορίας της. Στο τέταρτο κεφάλαιο

παρουσιάζεται ο φάκελος υποψηφιότητας της Ελευσίνας για τη διεκδίκηση του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης. Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται κριτική του προγράμματος για το Έλευσις 2023. Στο έκτο κεφάλαιο αναλύονται προτάσεις για το πως θα μπορούσε να αναδειχθεί η πόλη και να αλλάξει ταυτότητα μετά το πέρας του έτους ανάθεσης. Τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας και η βιβλιογραφία που μελετήθηκε.

Η μελέτη αυτή θέλει να αποτελέσει παράδειγμα για άλλες πόλεις που θα είναι Πολιτιστικές Πρωτεύουσες με αντίστοιχο βιομηχανικό παρελθόν και ιστορία αλλά και πόλεις ανά την Ελλάδα και το κόσμο, με αντίστοιχο όραμα. Η καινοτομία της έγκειται στο γεγονός, πως θα δείξει το τρόπο που μπορούμε να συνδέσουμε την ιστορική πορεία μιας περιοχής με το αύριο και το πως θα μπορέσει αυτή η περιοχή να μεταλλαχθεί χρησιμοποιώντας καλές πρακτικές βιώσιμης ανάπτυξης.

Κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας, προέκυψε μια αντίστοιχη παλαιότερη έρευνα, που αφορούσε την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, η οποία έγινε για λογαριασμό της απερχόμενης δημοτικής αρχής Ελευσίνας από τον Επίκουρο Καθηγητή Δρ. Σωτήριο Βαρελά του Τμήματος Τουριστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιά. Την μελέτη αυτή όμως δεν καταφέραμε να ανακτήσουμε και να μπορέσουμε να έχουμε αποτελέσματα τα οποία να συγκριθούν με τα δικά μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1.1 Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης

1.1.1. Πολιτισμός και Πολιτιστική Πολιτική

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 η Ευρώπη θέλησε να αναγεννηθεί από τα δεινά του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, και μετά την βιομηχανική ανάσα που χρειάστηκε για να πατήσει ξανά στα πόδια της, στράφηκε στα θεμέλιά της που δεν ήταν άλλα από τον πολιτισμό της. Η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα και Ευρωπαϊκή Ένωση αργότερα, προώθησε την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε χώρας αλλά και κάθε τόπου ξεχωριστά. Με πρωτοβουλία της Ελληνίδας Υπουργού Πολιτισμού το 1983 Μελίνας Μερκούρη (ΤΕΛΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2021 ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ, 2016), νομοθετήθηκε ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης για ένα έτος, θέλοντας έτσι να αναδείξει το πολιτιστικό πλούτο της κάθε χώρας και να φέρει πιο κοντά τους πολίτες της νέας αυτής Ένωσης. Ένας θεσμός που πέρασε από όλες τις χώρες της Ένωσης και αυτές που είχαν όραμα και στρατηγική κατάφεραν να πετύχουν τους στόχους τους.

Κατ' αρχάς θα πρέπει να εξηγήσουμε τον όρο «πολιτισμός». Μια έννοια που χρησιμοποιείται καθημερινά θέλοντας να εκφράσει καθολικές και απόλυτες ορολογίες, κάτι όμως που δεν είναι. Ως όρος ξεκίνησε να χρησιμοποιείται περίπου τον 18^ο αιώνα και από τότε εκφράζει τη πολυδιάστατη σύνθεσή του με μια πολύπλοκη απόδοση. Στο βιβλίο "Primitive Culture" ο Tylor το 1871 ορίζει πως «ο πολιτισμός, ως εθνογραφική έννοια, είναι μια σύνθετη έννοια που περιλαμβάνει τη γνώση, τη πίστη, τη τέχνη, τους νόμους, τα ήθη και άλλα έθιμα και δυνατότητες που υιοθέτησε ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας» (Tylor, 1871) . Βλέπουμε λοιπόν πως ο πολιτισμός δεν είναι κάτι το συγκεκριμένο, αλλά περιλαμβάνει πολλές πτυχές. Σε αυτό λοιπόν βασίστηκαν και οι αρμόδιοι οργανισμοί ΟΗΕ και UNESCO και στη Παγκόσμια Συνδιάσκεψη Πολιτισμικής Πολιτικής στο Μεξικό το 1982 όρισαν πως ο πολιτισμός εκφράζεται ως «ένα ολόκληρο σύμπλεγμα πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν μια κοινωνία ή μια

κοινωνική ομάδα. Δεν περιλαμβάνει μόνο τις τέχνες και τα γράμματα, αλλά και τους τρόπους ζωής, τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, τα συστήματα αξιών, τις παραδόσεις και τις πεποιθήσεις» (΄Πασχαλίδης, 2002).

Κατά συνέπεια, ο πολιτισμός διακρίνεται με τον οριζόντιο διαχωρισμό στον «υλικό πολιτισμό», που αναφέρεται σε επιστημονικές και τεχνολογικές διαδικασίες, αλλά και στον «άυλο πολιτισμό», ο οποίος περικλείει το πεδίο της τέχνης, της φιλοσοφίας, της παιδείας, της θρησκείας, τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα. Επιπλέον, υφίσταται και ο κάθετος διαχωρισμός ο οποίος διαιρεί τον πολιτισμό θέτοντας ως βάση την εξέλιξη της ιστορίας και της τεχνολογικής προόδου (Μπιτσάνη, 2004).

Ο πολιτισμός συνδέεται άρρηκτα με τη πολιτική αισθητικά και ανθρωπολογικά. Επομένως, η πολιτιστική πολιτική αποτελεί έναν δίαυλο μεταξύ αισθητικών και ανθρωπολογικών κριτηρίων και έτσι ενσωματώνεται από τους οργανισμούς, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι τους (΄Miller, 2002). Ως πολιτιστική πολιτική θα μπορούσαμε να πούμε σύμφωνα με την UNESCO το 1969, πως είναι «είναι σύνολο κοινωνικών πρακτικών, συνειδητών και διακριβωμένων, παρεμβάσεων ή μη παρεμβάσεων, που έχουν ως στόχο την ικανοποίηση κάποιων πολιτιστικών αναγκών με την υπέρτατη δυνατή χρήση όλων των υλικών και ανθρώπινων πόρων, που μια δεδομένη κοινωνία διαθέτει, σε μια ορισμένη στιγμή» (Κόνσολα, 2006). Να αναφέρουμε επίσης, ότι η πολιτιστική πολιτική νοείται ως ένα είδος δημόσια πολιτικής, οπότε και βρίσκεται στο πλαίσιο διεργασίας των κυβερνητικών παρεμβάσεων (΄Raquette, 2015). Για κάθε πολιτιστικό οργανισμό, αρμόδια για τη χάραξη και εφαρμογή της πολιτιστικής πολιτικής είναι η διοίκηση του οργανισμού (Ζορμπά, 2014).

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την ανάπτυξη που έφερε η βιομηχανία στις δυτικές ευρωπαϊκές πόλεις, οι κυβερνήσεις τους προσανατολίστηκαν σε μια διαφορετική ανάπτυξη που είχε ως επίκεντρο το πολιτισμό. Σκοπός τους ήταν, μέσω της ανάπτυξης και βελτίωσης του πολιτισμού τους, η αναζωογόνηση των πόλεων (΄Μπιανκίνι, 1994). Οι επιμέρους στόχοι της πολιτιστικής πολιτικής ακολουθούν τέσσερις διαφορετικούς άξονες, οι οποίοι είναι: η οικονομία, η διοίκηση, το ανθρώπινο δυναμικό και η νομοθεσία (Ζορμπά, 2014). Στους άμεσους στόχους της πολιτιστικής πολιτικής περιλαμβάνονται οι εξής: η διεύρυνση της διεθνούς συνεργασίας των πολιτιστικών δράσεων, η δημιουργική εκμετάλλευση και προώθηση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, η στήριξη των

πολιτιστικών οργανισμών αλλά και των ατομικών καλλιτεχνικών δράσεων και η οικονομική τους ενίσχυση, η εφαρμογή της πολιτισμικής διπλωματίας, αλλά και η στήριξη των δημιουργικών βιομηχανιών (Παπανικολάου, 2019).

Σύμφωνα με αυτά μπορούμε να πούμε πως η πολιτιστική πολιτική προσπαθεί να συνδυάσει το παρελθόν με το μέλλον. Από τη μια αποσκοπεί να διαφυλάξει και να προβάλλει τη πολιτιστική κληρονομιά και από την άλλη να στηρίξει τη σύγχρονη παραγωγή πολιτισμού και τις μελλοντικές δημιουργίες (Ήχαμπούρη - Ιωαννίδου, 2002).

1.1.2 Πολιτιστική Πολιτική της Ευρώπης

Η ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική διαμορφώθηκε με την επικύρωση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ή Συνθήκη του Μάαστριχτ (1993) και θεμελιώθηκε στην «αρχή της επικουρικότητας», στο σεβασμό δηλαδή της εθνικής και περιφερειακής πολυμορφίας των κρατών-μελών στον τομέα του πολιτισμού (Μπουτσιούκη, 2015; Ψυχογιού, 2015). Οι δραστηριότητες της ΕΕ στον πολιτιστικό τομέα προσδιορίζονται ακριβέστερα στο άρθρο 167 της Συνθήκης, και αφορούν στη στήριξη, το συντονισμό ή και τη συμπλήρωση της πολιτιστικής πολιτικής των κρατών-μελών, με στόχο την προβολή της κοινής ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς. Βάσει των ανωτέρω προϋποθέσεων, ξεκίνησε η συνεργασία της ΕΕ με τα κράτη-μέλη στον τομέα του πολιτισμού, μέσω προγραμμάτων που στηρίζαν και εξακολουθούν να στηρίζουν τις πολιτιστικές δράσεις, στο πλαίσιο της διαμόρφωσης μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτισμικής ταυτότητας (Μπουτσιούκη, 2015).

Η ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική εντάχθηκε, από το 2010, στους ευρύτερους στόχους της ευρωπαϊκής αναπτυξιακής στρατηγικής, μετά την αναγνώριση του ρόλου των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη - «Πράσινη Βίβλος για την απελευθέρωση των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας» (Αυδίκος, 2014).

1.1.3 Πολιτιστική Πολιτική της Ελλάδας

Η χάραξη και η υλοποίηση της πολιτιστικής πολιτικής στην Ελλάδα διαμορφώνεται από το Υπουργείο Πολιτισμού, με βασικούς άξονες τη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ενίσχυση, ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής έκφρασης καθώς και την ενθάρρυνση της πολιτισμικής δημοκρατίας και συμμετοχής (Ήαμπούρη - Ιωαννίδου, 2002). Από το 1981, η ελληνική πολιτιστική πολιτική προσαρμόζεται στις προτεραιότητες και τους στόχους της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής της κάθε προγραμματικής περιόδου, εφόσον η πρόσβαση στα ευρωπαϊκά κονδύλια εξασφαλίζει την ανάδειξη του πολιτισμικού κεφαλαίου, ως μέσου ανάπτυξης του τουρισμού και της άμεσης επίδρασής του στη γενική οικονομία (Αυδίκος, 2014). Βαθμιαία, το Υπουργείο Πολιτισμού προσπάθησε να σχεδιάσει πολιτικές που να περιλαμβάνουν τη σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία, λαμβάνοντας υπόψιν τις προκλήσεις που προκύπτουν από την πρόοδο και τις ανάγκες της κοινωνίας, αλλά πρόκειται μάλλον για δράσεις χωρίς συνεκτικότητα, διότι οι επενδύσεις στα έργα πολιτιστικής κληρονομιάς εξακολουθούν να υπερβαίνουν ανάλογες επενδύσεις σε έργα σύγχρονης δημιουργίας (Αυδίκος, 2014).

1.1.4. Ο Θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης

Καθώς η πολιτιστική πολιτική έγινε ξεκάθαρη σε κάθε χώρα, το επίκεντρο του ενδιαφέροντος, μετατοπίστηκε από την περιφερειακή στην τοπική ανάπτυξη. Ιδιαίτερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργήθηκαν και προωθήθηκαν προγράμματα, όπως αυτό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, που αρχικά ονομαζόταν Πόλη του Πολιτισμού και αργότερα ο θεσμός ονομάστηκε 'Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης' (Evans, 2003). Ο θεσμός αυτός προτάθηκε από τη Μελίνα Μερκούρη το 1983, όταν εκείνη ήταν Υπουργός Πολιτισμού στην Ελλάδα και υλοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1985, με την Αθήνα να είναι η πρώτη 'Πόλη του Πολιτισμού'. Σκοπός του προγράμματος ήταν να δώσει μια πολιτιστική διάσταση στο έργο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, που δεν είχε προηγουμένως ασχοληθεί με παρόμοια ζητήματα προώθησης πολιτισμού, ενώ ταυτόχρονα αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας ενιαίας διάστασης του ευρωπαϊκού πολιτισμού που θα ένωνε τα μέλη της κοινότητας.

Ο Θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης (<https://Culture.Ec.Europa.Eu/Policies/Culture-in-Cities-and-Regions/European-Capitals-of-Culture>, n.d.) έχει ως στόχο:

- Την επισήμανση του πλούτου και της ποικιλομορφίας των ευρωπαϊκών πολιτισμών.
- Τον εορτασμό των πολιτιστικών χαρακτηριστικών που μοιράζονται οι ευρωπαίοι πολίτες.
- Την ενίσχυση της αίσθησης των ευρωπαίων πολιτών ότι ανήκουν σε έναν κοινό χώρο πολιτισμού
- Την προώθηση της συνεισφοράς του πολιτισμού στην ανάπτυξη των πόλεων.

Επί προσθέτως η εμπειρία έχει δείξει πως αυτός ο θεσμός είναι μια ευκαιρία για:

- Αναγέννηση των πόλεων
- Ανάδειξη των διεθνών προφίλ των πόλεων
- Ενίσχυση της εικόνας της πόλης στα μάτια των κατοίκων της
- Φέρνει νέα πνοή στη πολιτιστική ζωή της πόλης
- Ενίσχυση του τουρισμού

Λαμβάνοντας υπόψη τον σκοπό και τους στόχους του θεσμού, γίνεται αντιληπτό ότι μέσω του προγράμματος αυτού, δίνεται η κατάλληλη ευκαιρία στις πόλεις, που το έχουν ανάγκη, να πραγματοποιήσουν τη δική τους αναβίωση, βελτιώνοντας την εικόνα τους, δίνοντας καινούρια πνοή στην πόλη και προσελκύοντας τουρισμό.

1.2 Παραδείγματα Προηγούμενων Πολιτιστικών Πρωτευουσών της Ευρώπης.

Στην Ελλάδα ο τίτλος έχει απονεμηθεί τρεις φορές μέχρι και το 2016, Αθήνα (1985), Θεσσαλονίκη (1997) και Πάτρα (2006). Η πόλη της Ελευσίνας έπεισε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πως το 2021, θα μπορέσει να παρουσιάσει στην ευρύτερη κοινότητα, το πολιτιστικό της πλούτο και τη διάθεση για μετάλλαξη. Η ιστορία της περιοχής από τα αρχαία χρόνια θα αναδειχθεί και θα ενσωματωθεί στη σύγχρονη βιομηχανική ταυτότητα, μετατρέποντάς την σε κάτι καινούργιο, σε κάτι νέο και διαφορετικό.

1.2.1. Γλασκόβη

Σε σχέση με τις πρώτες ευρωπαϊκές πολιτιστικές πρωτεύουσες, η Γλασκόβη διέφερε ως προς το γεγονός ότι ήταν μια πόλη της Σκωτίας που δεν αποτελούσε διεθνώς αναγνωρισμένο πολιτιστικό κέντρο. Αντίθετα ήταν μια πόλη με βιομηχανική ιστορία, σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και η οικονομία της βρισκόταν σε περίοδο αναδιάρθρωσης. Η συμμετοχή της Γλασκόβης στο θεσμό υποστηρίχθηκε οικονομικά από την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, με τη σκέψη ότι η πόλη μέσω του θεσμού θα καταφέρει να αναζωογονήσει την οικονομία της και να επαναπροσδιορίσει την εικόνα της (Griffiths, 2006). Η πόλη αποτελούσε ένα μέρος κοινωνικών και οικονομικών αντιφάσεων, που από τη μία πλευρά βρισκόταν η βιομηχανική κληρονομιά του παρελθόντος και από την άλλη η προσπάθεια αναζωογόνησης της οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η Γλασκόβη ήταν η πρώτη πόλη που κέρδισε τον τίτλο έπειτα από εθνικό διαγωνισμό. Στη συνέχεια, η επιλογή της Γλασκόβης το 1990 σηματοδότησε την έναρξη του θεσμού της Π.Π.Ε. ως παράγοντα της αστικής αναβίωσης (Garcia, 2007). Η οικονομική υποστήριξη που έλαβε η Γλασκόβη, στο πλαίσιο του της απόκτησης του τίτλου, τη βοήθησε να γίνει ένα ελκυστικό μέρος, όχι μόνο για την προσέλκυση τουριστών, αλλά και για να εργαστεί και να ζήσει κάποιος. Ο πολιτιστικός θεσμός ήταν καθοριστικός για τη στρατηγική της αναζωογόνησης της πόλης, καθώς μέσω αυτού δόθηκαν υψηλά χρηματικά ποσά για την προώθηση των τεχνών και την παραγωγή πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Το 1990 πραγματοποιήθηκαν σχεδόν 3.500 εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν από 700 πολιτιστικούς οργανισμούς και υπήρχε συμμετοχή 22.000 πολιτών. Επιπροσθέτως, εκτός από την προώθηση των «υψηλών» τεχνών, η πόλη άλλαξε από την ανακαίνιση των κτιρίων, όπως το 'Μουσείο Μεταφορών' και το 'Royal Theatre', αλλά και από την κατασκευή νέων, όπως το 'Royal Concert Hall' και το 'Citizen's Theatre' (Gold, 2005). Κατά αυτόν τον τρόπο, η άλλοτε φτωχή και βιομηχανικά εγκαταλελειμμένη Γλασκόβη, μετατράπηκε σε μια «ζωντανή», «μεταβιομηχανική» και «μοντέρνα» πόλη (Mooney, 2004).

1.2.2. Λίβερπουλ

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα των θετικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει ο συγκεκριμένος θεσμός στις τοπικές κοινωνίες, αποτελεί η πόλη του Λίβερπουλ στο Ηνωμένο Βασίλειο, που φιλοξένησε τον τίτλο της Π.Π.Ε. για το έτος 2008. Η τοπική αυτοδιοίκηση, σε συνεργασία με την εθνική κυβέρνηση, ακολούθησαν μια αναπτυξιακή στρατηγική με στοχευμένο οικονομικό προγραμματισμό, με άξονες την αστική και πολιτιστική αναβίωση, στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής. Με σωστή πολιτική και καλές πρακτικές εκμεταλλεύτηκαν το πλούσιο βιομηχανικό παρελθόν της πόλης και το ανέδειξαν στο έπακρο. Το Λίβερπουλ, μετά από είκοσι χρόνια, εξακολουθεί να απολαμβάνει τους καρπούς του θεσμού, εφόσον έχει εδραιώσει τη θέση του ως τουριστικός και πολιτιστικός προορισμός σε διεθνές επίπεδο. Παράλληλα, ενισχύθηκαν οι πολιτιστικές αξίες εφόσον όλο και περισσότεροι πολίτες συμμετέχουν ενεργά σε πολιτιστικές δράσεις και πρωτοβουλίες και υπό το πρίσμα της κοινωνικής ένταξης και συνοχής, υπογραμμίζεται η αύξηση στην απασχόληση και η συμμετοχή στην εκπαίδευση (Garcia, 2007) .

1.2.3. Πάτρα

Το 2006 ήταν χρονιά ορόσημο για τη πόλη της Πάτρας, αφού ήταν η τρίτη κατά σειρά πόλη της Ελλάδας που επιλέχθηκε ως Π.Π.Ε. . Μια ευκαιρία για τη χώρα μας να αποδείξει πως μπορεί να αξιοποιήσει το θεσμό προς όφελος της τοπικής κοινωνίας. Πολιτικοί λόγοι όμως ανάγκασαν τον τότε Καλλιτεχνικό Διευθυντή κ. Μικρούτσικο Θάνο σε παραίτηση (Ριζοσπάστης, 2006) . Η νέα τότε κυβέρνηση μέσω του Υπουργείου Πολιτισμού, ένα χρόνο πριν την έναρξη, δηλαδή το 2005, θέλοντας να προωθήσει το δικό της πρόγραμμα για την Πάτρα 2006, ίδρυσε νέο φορέα αντικαθιστώντας την Αναπτυξιακή Αχαΐας που είχε επιλεγεί από το Δημοτικό Συμβούλιο το 2003 (Θεοδωρακόπουλος Πάνος, 2006). Επίσης, επικαλούμενη γραφειοκρατικούς λόγους, καθυστέρησε η χρηματοδότηση του προγράμματος έως και την τελευταία μέρα, καθιστώντας αδύνατη την διοργάνωση μερικών εκ των εκδηλώσεων (Πελοπόννησος, 2023). Προγραμματισμένες αναπλάσεις παλιών βιομηχανικών κτιρίων όπως το Παλιό Πτωχοκομείο, ο Εκθεσιακός Χώρος Λαδόπουλου, το Κτίριο Μαραγκόπουλου, το Παλιό Αρσάκειο Σχολείο, οι Αποθήκες Bari και οι Μύλοι Αγ. Γεωργίου, δεν εκτελέστηκαν ποτέ, αφήνοντας στη πόλη ως μόνη παρακαταθήκη του θεσμού

το προκάτ «Εργοστάσιο Τέχνης» χωρητικότητας 820 ατόμων, που λειτουργεί ως πολιτιστικός χώρος (Σελλά Όλγα, 2006). Ένα ακόμα παράδειγμα είναι ο Οργανισμός Λιμένα Πατρών, ο οποίος δεν μπόρεσε να επικοινωνήσει με σαφήνεια το πρόγραμμά του στους πολίτες. Για λόγους ασφάλειας απέκλεισε τμήμα του λιμανιού προς τους πολίτες, το οποίο όμως οι ίδιοι χρησιμοποιούσαν για ψάρεμα και περιπάτους, κάτι που οδήγησε στη δυσαρέσκειά τους και την αντίδρασή τους (Karachalis & Kyriazopoulos, n.d.). Λόγω αυτών των πρακτικών και της στρατηγικής του Υπουργείου Πολιτισμού, του ΟΛΠ αλλά και της Δημοτικής Αρχής που ήταν συν διαχειριστές, η τοπική κοινωνία αρνήθηκε να συμμετέχει ενεργά στις πολιτιστικές εκδηλώσεις, πράγμα που φάνηκε εκ του αποτελέσματος στις εισπράξεις των εισιτηρίων, όπου σε μια πόλη των 160.000 κατοίκων, πουλήθηκαν συνολικά μόλις 100.000 εισιτήρια, όταν από την πόλη πέρασαν εκείνη τη χρονιά πάνω από 400.000 άνθρωποι, συμπεριλαμβανομένης και της περιόδου του Καρναβαλιού που αποτελεί περίοδο αναφοράς για τη πόλη (Σελλά Όλγα, 2006) .

Συμπερασματικά, η Γλασκόβη ανέδειξε την αρχιτεκτονική της και το παρελθόν της, μετατρέποντας τα κτίρια και τους δρόμους σε ζωντανούς οργανισμούς. Ο τίτλος της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας την βοήθησε να αξιοποιήσει την ιστορία της και να την κάνει σημείο αναφοράς για τα πολιτιστικά φεστιβάλ σε όλο το κόσμο. Αντίστοιχα έπραξε το Λίβερπουλ με τη βιομηχανική της κληρονομιά. Μετέτρεψε τα παρατημένα βιομηχανικά εργοστάσια και αποθήκες σε χώρους έκφρασης των καλλιτεχνών. Αντίθετα η Πάτρα αποτέλεσε παράδειγμα λανθασμένης διαχείρισης του προγράμματος και ουσιαστικά να μην έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ, DMO, ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1 Ταυτότητα Προορισμού

Η επιλογή της κατάλληλης ταυτότητας θεωρείται ως κεντρικό κομμάτι στα προγράμματα μάρκετινγκ και στους τύπους στρατηγικής (Mishra, 2011). Σύμφωνα με τους Aaker&Keller η επιλογή της θεωρείται καταλυτικός παράγοντας στην διαμόρφωση της αντίληψης που έχει το κοινό για τον προορισμό/προϊόν (Keller Kevin Lane', 1998). Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνουν οι Richardson, Dick & Jain θεωρείται ως ένα εξωτερικό σύμβολο που δείχνει ή/και διατηρεί την αντίληψη για την ποιότητα και εκπροσωπεί ένα σύνολο από πληροφορίες για την εταιρεία και το προϊόν (Grewal Dhruv," 1998).

Για να γίνει καλύτερα κατανοητό είναι απαραίτητο να μελετήσουμε τους ορισμούς που έχουν δοθεί, πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τους Morrison & Anderson η επωνυμία ενός προορισμού είναι ένας τρόπος επικοινωνίας της μοναδικής του ταυτότητας διαφοροποιώντας τον από τους ανταγωνιστές του (Qu Hailin a', 2011). Σύμφωνα με τον Freire θεωρείται μια πολύπλοκη διαδικασία αναγνώρισης, οργάνωσης και συνεργασίας των αξιών που διαμορφώνουν την εικόνα του προορισμού (Ruiz-Real José Luis," 2020).

Η συνεργασία των ενδιαφερόμενων μελών, η δημιουργία ταυτότητας με βάση τις αξίες που διέπουν τον προορισμό, ο προσανατολισμός της στρατηγικής προς την αγορά-στόχο αλλά και η υποστήριξη του οράματος του είναι οι βασικές αρχές για την δημιουργία της ταυτότητας προορισμού (Tasci Asli D. A." and "Kozak Metin," 2006). Η ταυτότητα έχει αξία όταν καταστεί γνωστό τον προορισμό, να δημιουργεί μια εικόνα στην περιοχή, να του προσδίδει ποιότητα αλλά και πιστότητα η οποία φαίνεται μέσα από τις επαναλαμβανόμενες επισκέψεις (Gartner William C." and 'Ruzzier Maja Konecnik ', 2010). Πέρα από τη διαφοροποίηση αλλά και την προσέλκυση διαφορετικής αγοράς στόχου η ταυτότητα σε προορισμό δίνει τη δυνατότητα αύξησης των εσόδων από τον τουρισμό αλλά και την βελτίωση του επιπέδου ζωής των κατοίκων (Park, 2006). Η πιστότητα σε μία εταιρική ταυτότητα σχετίζεται με την αντιληπτική ποιότητα της και όχι με την τιμή της (Arjun Chaudhuri," 2015). Σύμφωνα με τους Chi και Qu οι θετικές εμπειρίες σε υπηρεσίες και

πόρους του προορισμού ενισχύουν τις επαναλαμβανόμενες επισκέψεις και το θετικό WOM (“Forgas-Coll Santiago,” 2012).

Διακρίνονται έξι βασικές ομάδες ενδιαφερόμενων μελών όπου έχουν ως σκοπό να ωφεληθούν, η κάθε μια έχει συγκεκριμένα οφέλη και ευθύνες αλλά και πολλές φορές αντικρουόμενα συμφέροντα (“Ruzzier Maja Konecnik” and “Petek Nusa,” 2012). Οι ομάδες αυτές είναι οι τουρίστες, οι ντόπιοι, ο δημόσιος φορέας, οι μικρομεσαίες τουριστικές επιχειρήσεις, οι ταξιδιωτικοί πράκτορες 16 και άλλες ομάδες ενδιαφερόμενων. Μέσα από αυτό βλέπουμε ότι οι ομάδες αυτές ενδιαφέρονται για τον προορισμό η κάθε μια για διαφορετικό λόγο ο οποίος όμως σχετίζεται με τους διαθέσιμους υλικούς και άυλους πόρους που υπάρχουν, ωστόσο είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψιν ότι οι προορισμοί πρέπει να διαχειρίζονται σωστά τους πόρους γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα έχουν μικρό κύκλο ζωής.

Ένας γνωστός όρος του brand είναι « ένα ξεχωριστό όνομα και/ή σύμβολο που διαφοροποιεί ένα προϊόν ή μια υπηρεσία από τον ανταγωνισμό» (’ Aaker David A.’, 1991). Σύμφωνα με τους Schiffman και Kanuk “εικόνα”, στα πλαίσια της καταναλωτικής συμπεριφοράς και marketing, αναφέρεται ως η ψυχική ή συναισθηματική αντίληψη που έχουν τα άτομα σχετικά με ένα brand, προϊόν ή εταιρεία. Αυτή η αντίληψη μπορεί να διαμορφωθεί από πολλούς παράγοντες όπως η διαφήμιση, η ποιότητα του προϊόντος, η φήμη και γενικότερα η εμπειρία του καταναλωτή (“Schiffman Leon G.” and “Kanuk Leslie Lazar,” 2007).

2.2 Destination Management Organization

Σε αυτή τη προσπάθεια, σημαντικό καταλύτη θα έπαιζε η δημιουργία ενός τοπικού Destination Management Organization. Ένας Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμού (DMO) είναι μια μορφή συμμαχίας που ενώνει τους ενδιαφερόμενους για μια περιοχή, με σκοπό τη προώθηση και διαχείριση marketing της εικόνας του προορισμού με σκοπό τη προσέλκυση πιθανών επισκεπτών (’Buhalis Dimitrios ’, 2000). Πρωταρχικός σκοπός του DMO είναι να αναπτύξει και να εφαρμόσει στρατηγικές όπου θα συνεισφέρουν στην ανάπτυξη της

οικονομίας και της βιωσιμότητας της τουριστικής βιομηχανίας της περιοχής, τοπικής περιφερειακής ακόμα και εθνικής.

Βασικοί όροι και υποχρεώσεις ενός DMO μπορούν να είναι:

1. *Marketing και προώθηση*: η δημιουργία και εφαρμογή εκστρατειών marketing για να προωθηθεί η περιοχή στους εν δυνάμει τουρίστες. Μπορεί να εμπεριέχει διαφήμιση, εκστρατείες στα κοινωνικά δίκτυα και άλλες προωθητικές ενέργειες.
2. *Ανάπτυξη προϊόντος*: συνεργασία με τοπικές επιχειρήσεις και ενδιαφερόμενους για την ανάπτυξη και εφαρμογή του τουριστικού προϊόντος και των εμπειριών στη περιοχή. Αυτό μπορεί να σημαίνει τη δημιουργία νέων αξιοθέατων ή την αξιοποίηση των ήδη υπαρχόντων.
3. *Υπηρεσίες επισκεπτών*: τη παροχή πληροφοριών και υποστήριξη των υπηρεσιών με τη δημιουργία κέντρων πληροφοριών, οδηγών για τους επισκέπτες και σχεδιασμό ταξιδιών.
4. *Συνεργασία ενδιαφερόμενων μελών*: συνεργασία με τοπικές επιχειρήσεις, τοπικούς φορείς, πολιτεία, τοπικούς συλλόγους για τη διαχείριση και προώθηση της περιοχής. Ακόμα να ξεπεραστούν τα όποια εμπόδια μπορεί να υπάρχουν ανάμεσά τους με σκοπό το κοινά αποδεκτό στόχο που είναι η ενίσχυση και προώθηση της εν λόγω περιοχής.
5. *Έρευνα και ανάλυση*: την διεξαγωγή ερευνών για τη κατανόηση των προτιμήσεων των επισκεπτών, των ανταγωνιστικών περιοχών ως προς αυτή, αλλά και των προβλημάτων της τοπικής κοινωνίας για τη καλύτερη και αποδοτικότερη αντιμετώπιση όποιων δυσκολιών.
6. *Βιώσιμες τεχνικές*: την προώθηση και εφαρμογή βιώσιμων τουριστικών τεχνικών για την ελαχιστοποίηση των όποιων αρνητικών αντικτύπων υπάρχουν στη τοπική κοινωνία και το περιβάλλον.

Ενώ ο όρος Οργανισμός Διαχείρισης Προορισμών απαντάται κυρίως στο τουρισμό δεν υπάρχει ακριβής νομικός όρος για να τον περιγράψει. Η νομοθεσία και το νομικό υπόβαθρο δεν υπάρχει ακόμα στη χώρα μας. Μπορούμε όμως να πάρουμε παραδείγματα από άλλες χώρες που έχουν τέτοιου είδους οργανισμούς και τους αξιοποιούν. Θα μπορούσε

να έχει έναν μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, να είναι κρατική επιχείρηση, να ανήκει στη τουριστική βιομηχανία ακόμα και να είναι ιδιωτική πρωτοβουλία.

Οι DMO μπορούν να έχουν διάφορες μορφές και να εφαρμόζονται σε πολλά επίπεδα, τοπικά, περιφερειακά ή εθνικά. Παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ταυτότητας ενός προορισμού και συμβάλλουν στην μακροχρόνια επιτυχία της βιώσιμης τουριστικής βιομηχανίας.

2.3 Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η «βιώσιμη (ή αειφόρος) ανάπτυξη» μπορεί να οριστεί ως «η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να υπονομεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθούν στις δικές τους» (Commission on Environment, n.d.). Η βιώσιμη ανάπτυξη περιέχει δύο βασικές έννοιες: α) την κάλυψη των αναγκών, ειδικότερα των βασικών αναγκών των φτωχών του κόσμου, στις οποίες πρέπει να δοθεί προτεραιότητα και β) τους περιορισμούς που επιβάλλονται από την κατάσταση της τεχνολογίας και της κοινωνικής οργάνωσης επί της δυνατότητας του περιβάλλοντος να ανταποκριθεί στις παρούσες και μελλοντικές ανάγκες (United Nations Environment Programme., 2016). Επομένως, η βιώσιμη ανάπτυξη αφορά τη βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσα στο πλαίσιο της φέρουσας ικανότητας των υποστηρικτικών οικοσυστημάτων. Βιώσιμη ανάπτυξη επιτυγχάνεται όταν κάθε αναπτυξιακή πολιτική υποστηρίζεται από μια ανάλυση κόστους-οφέλους, που ενδυναμώνει την περιβαλλοντική προστασία και οδηγεί σε αυξανόμενα και διατηρήσιμα επίπεδα ευημερίας. Η βιώσιμη ανάπτυξη εκφράζεται και αξιολογείται μέσα από την περιβαλλοντική/οικολογική, οικονομική και κοινωνική διάστασή της. Η περιβαλλοντική διάσταση περιλαμβάνει την προστασία του περιβάλλοντος, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την πρόληψη και μείωση της περιβαλλοντικής ρύπανσης. Η οικονομική διάσταση αφορά στην οικονομική ευημερία, στο υψηλό επίπεδο ζωής, στην πλήρη απασχόληση και στην ποιότητα εργασίας. Η κοινωνική διάσταση βασίζεται στην κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή. Στοχεύει στην προώθηση μιας δημοκρατικής, υγιούς, ασφαλούς και δίκαιης κοινωνίας, που βασίζεται στην κοινωνική ένταξη και τη συνοχή, σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και την πολιτισμική ποικιλομορφία, διασφαλίζει την ισότητα των ανθρώπων και καταπολεμά κάθε μορφή διάκρισης. Η κοινωνική βιωσιμότητα

προσεγγίζεται από την οπτική της κοινωνικής αποδοχής. Με δεδομένο ότι οι άνθρωποι και το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσονται και δραστηριοποιούνται δεν λειτουργούν χωριστά αλλά ως ένα ενιαίο σύνολο, για την 17 επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι απαραίτητο οι τρεις πυλώνες να αναπτύσσονται εξίσου και να αλληλοεπιδρούν με συγκεκριμένο τρόπο. Η βιώσιμη ανάπτυξη συνεπάγεται τη συμμόρφωση με αντίστοιχες προϋποθέσεις και περιορισμούς (περιβαλλοντικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς).

Η τοπική κοινωνία συνδέεται άμεσα και με τις δύο έννοιες. Με την έννοια της πολιτισμικής διαχείρισης συνδέεται ως προς το ότι η δημιουργία, ανάπτυξη και προστασία του πολιτισμού –στις διαφορετικές μορφές του– είναι κατά βάση έργο και ευθύνη της τοπικής κοινωνίας. Με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης συνδέεται λόγω του ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αφορά πρωτίστως την τοπική κοινωνία (ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ et. al., 2015).

Κεφάλαιο 3^ο ΕΛΕΥΣΙΝΑ

3.1 Η Πόλη της Ελευσίνας

Η Ελευσίνα είναι μια αρχαία πόλη που κατοικείται από τα προϊστορικά χρόνια σε ένα χαμηλό λόφο στην άκρη μιας εύφορης πεδιάδας και πολύ κοντά στη θάλασσα, τον κλειστό και προστατευμένο από τη Σαλαμίνα Ελευσινιακό κόλπο. Είναι προάστιο της Δυτικής Αττικής και βρίσκεται είκοσι τρία χιλιόμετρα δυτικά της Αθήνας, στο Αιγαίο Πέλαγος και στην άκρη μιας κατάφυτης κοιλάδας, του Θριάσιου πεδίου. Η Ελευσίνα βρίσκεται πλεονεκτικά στο ανατολικό άκρο μιας πλατιάς και χαμηλής βραχώδους κορυφογραμμής, η οποία εκτείνεται επίσης κοντά στην ακτή, στη νοτιοδυτική πλευρά του Θριάσιου κάμπου. Η θέση της Ελευσίνας ήταν καθοριστικός παράγοντας από την αρχαιότητα αφού από την Ελευσίνα περνούν οι δρόμοι που συνδέουν την Αθήνα με την Πελοπόννησο, τη Θήβα και την κεντρική και βόρεια Ελλάδα (Tsigkou, n.d.; Κάντα - Κίτσου, 1993; ΄Μυλωνάς, 2010) .



<https://www.starmythworld.com/eleusis>

Το όνομα Ελευσίνα έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών. Σύμφωνα με μελετητές, η Ελευσίνα μπορεί να οφείλει το όνομά της στα προ-ινδοευρωπαϊκά φύλα αφού υπάρχουν στοιχεία ότι κατοικήθηκε κατά την πρωτοελλαδική περίοδο (΄Μυλωνάς, 2010). Η πιο πιθανή άποψη, όμως, είναι ότι το όνομα Ελεφύση προέρχεται από το αρχαίο ρήμα ελ αύνω που σημαίνει έρχομαι και το παράγωγο του Ελευσίνα που είναι ο ερχομός, η άφιξη. Δηλαδή ο τόπος άφιξης, έλευσης, παρουσίας, αποκάλυψης. Έτσι η λέξη Ελευσίνα , με την ετυμολογία και τον μύθο της, μας υποδηλώνει τον ερχομό κάποιου σημαντικού γεγονότος, τον ερχομό της περιπλανώμενης γης Μητέρας, να φέρει το φως, την άνοιξη. Σε

όλα τα αρχαία κείμενα η λέξη Ελευσίνα δεν υπάρχει παρά μόνο σε σχέση με τη θεά Δήμητρα ή στα Ελευσίνια Μυστήρια. Ο ερχομός λοιπόν της Δήμητρας σε αυτό το μέρος, που επέλεξε να ευλογήσει με θεϊκά δώρα, της χάρισε το όνομα στη μνήμη. Τέλος, στα χριστιανικά χρόνια ονομαζόταν Λειψίνα (Κάντα - Κίτσου, 1993; ΄Μυλωνάς, 2010).



Πηγή:<https://www.pagenews.gr/data/eleusina/>

Η πόλη της Ελευσίνας βρίσκεται δυτικά της Αθήνας και έχει 30.000 εγγεγραμμένους κατοίκους (Δήμος Ελευσίνας, n.d.). Η Ελευσίνα στην αρχαιότητα θεωρούνταν ένα από τα σημαντικότερα ιερά του αρχαίου κόσμου και η σύνδεσή της με την Αθήνα ήταν έντονη. Κατά την αρχαιότητα (1600 π.Χ.-400 μ.Χ.), η Ελευσίνα ήταν, μαζί με την Αθήνα, την Ολυμπία, τους Δελφούς και τη Δήλο, μία από τις 5 ιερές πόλεις της Αρχαίας Ελλάδας, ενώ σε αυτήν κατέληγε η Ιερά Οδός. Μια σύντομη περιγραφή της ιστορίας της Ελευσίνας θα μπορούσε να συνοψιστεί γύρω από πέντε βασικά στοιχεία: Ο μύθος της Περσεφόνης, τα Ελευσίνια Μυστήρια, το Αισχύλειο Φεστιβάλ, η βιομηχανική ανάπτυξη της περιοχής και η επιλογή της ως πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης.

3.2 Πρώιμη περίοδος έως Ρωμαϊκή Εποχή (1580 π.Χ. και μετά)

Τα πρώτα σημάδια ζωής στην περιοχή της Ελευσίνας εμφανίζονται δευιά στην κορυφή και κυρίως στη νότια πλαγιά του λόφου με σπίτια και τάφους της πρωτοελληνικής εποχής. Η παράδοση αναφέρει τη Μεσομυκηναϊκή και Ύστερη Μυκηναϊκή περίοδο ως την εποχή που εισήχθη και καθιερώθηκε η λατρεία της Δήμητρας στην Ελευσίνα. Η πρώτη

λατρεία της Δήμητρας έγινε στο μυκηναϊκό ανάκτορο (Δήμος Ελευσίνας, n.d.; 'Καλλιάντας, 2020a; Κάντα - Κίτσου, 1993; 'Μυλωνάς, 2010) . Ο Πεισίστρατος επέκτεινε τα όρια του τείχους γιατί με τις νέες ανάγκες δεν επαρκούσαν πια. Επίσης ο πρώτος ναός ιδρύθηκε στο Πλουτώνιο και κοντά του χτίστηκαν οι πρώτες ορθογώνιες σειρές. Ο προαύλιος χώρος (Πεισιστράτειο) έγινε μεγαλύτερος με τετράγωνη κάτοψη και το 480 π.Χ. το ιερό όπως και ολόκληρη η Αττική παραδόθηκε στη φωτιά και τη βία των Περσών. Η καταστροφή από πυρκαγιά του Πεισιστρατείου Τελεστηρίου συνδέεται με την εισβολή του Ξέρξη στην Ελλάδα. ('Καλλιάντας, 2020a; Κάντα - Κίτσου, 1993; 'Μυλωνάς, 2010). Στην εποχή του Περικλή, το ιερό γνώρισε μια από τις πιο λαμπρές περιόδους της ιστορίας του. Η φροντίδα του Περικλή για την Ελευσίνα ήταν παρόμοια με εκείνη για την Ακρόπολη των Αθηνών, αφού πίστευε ότι η λατρεία της Δήμητρας στην Ελευσίνα συνέβαλε στην ενότητα όλων των Ελλήνων υπό την ηγεμονία της Αθήνας. Πολλά κτίρια χτίστηκαν για να αποθηκεύουν τους καρπούς που έφερναν ως δώρα οι επισκέπτες αφού η λατρεία είχε πλέον πάρει πανελλήνιες διαστάσεις και άνθρωποι από παντού πήγαιναν στο ιερό για να εξαγνιστούν στα μυστήρια (Δήμος Ελευσίνας, n.d.; 'Καλλιάντας, 2020a; Κάντα - Κίτσου, 1993; 'Μυλωνάς, 2010).

3.3 Ρωμαϊκή εποχή (1^{ος} αιώνας π.Χ. – 2^{ος} αιώνας μ.Χ.)

Το ιερό θα γνωρίσει την πιο μνημειώδη μορφή του από τον 1^ο π.Χ. μέχρι τον 2^ο μ.Χ. αιώνα χάρη στη φροντίδα και τη γενναιοδωρία των Ρωμαίων αυτοκρατόρων και άλλων πλούσιων Ρωμαίων τιτουλάρων που αγάπησαν την Ελευσίνα και μυήθηκαν στα μυστήρια της. Ο χώρος του Ιερού διατηρήθηκε και η Τελετή αποκαταστάθηκε στη μορφή που είχε αποκτήσει κατά τον 5^ο και τον 4^ο αιώνα . Εκτός από την ανοικοδόμηση του Τελεστηρίου , το εσωτερικό τμήμα της Ιεράς Οδού, από τα Μικρά Προπύλαια έως το Τελεστήριο , στρώθηκε με μικρές μαρμάρινες πλάκες στο νοτιοδυτικό τμήμα του δρόμου. Στη ρωμαϊκή εποχή ο πληθυσμός της Ελευσίνας αυξήθηκε λόγω της ευημερίας, με αποτέλεσμα να κτιστούν κτήρια έξω από την οχυρή περιοχή, είτε ως ξενώνες προσκυνητών είτε ως κατοικίες εύπορων πολιτών ('Καλλιάντας, 2020a; Κάντα - Κίτσου, 1993; 'Μυλωνάς, 2010).

3.4 Εμφάνιση του Χριστιανισμού

Ωστόσο, με την εμφάνιση και τη διάδοση του χριστιανισμού, η λατρεία της Δήμητρας άρχισε την καθοδική της πορεία μέχρι το 170 μ.Χ. καταστράφηκε από τους βάρβαρους Κοστοβόκους. Όταν επικράτησε ο Χριστιανισμός στην Ελευσίνα, ο χώρος του ιερού χρησιμοποιήθηκε για ταφές. Με τους πρώτους παλαιοχριστιανικούς τάφους να έχουν πήλινα αγγεία, αυτό αποδεικνύει ότι η παράδοση της τοποθέτησης προσφορών δίπλα στους νεκρούς συνεχίστηκε. Το 392 μ.Χ. ο βυζαντινός αυτοκράτορας Θεοδοσίος Β' απαγόρευσε ρητά τον εορτασμό των Μυστηρίων, στην προσπάθειά του να καταπολεμήσει τα είδωλα και να καθιερώσει μια για πάντα τη νέα θρησκεία. Με το διάταγμα του Θεοδοσίου Β' για τη λατρεία των ειδώλων, ο τελευταίος ιεροφάντης φίμωσε για πάντα, παίρνοντας μαζί του το μεγάλο μυστικό των μυστηρίων (Καλλιάντας, 2020α; Κάντα - Κίτσου, 1993; Μυλωνάς, 2010).

3.5 Βιομηχανική περίοδος (1880 - 1980)

Η δεκαετία του 1880 είναι καθοριστική, όταν αρχίζει η βιομηχανική ανάπτυξη. Κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα αρχίζει η μεταμόρφωση της περιοχής. Τα γεωγραφικά και γεωφυσικά πλεονεκτήματα της τοποθεσίας προσελκύουν μια ομάδα επιχειρηματιών που έχουν μείνει στην ιστορία της βιομηχανίας ως ο «κύκλος της Ζυρίχης», επειδή οι περισσότεροι από αυτούς σπούδασαν στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης. Ιδρύουν μια σειρά από εργοστάσια κοντά στο θαλάσσιο μέτωπο της πόλης, προβλέποντας τις προοπτικές που είχε ο τόπος (Μυλωνάς, 2010).

Το 1922 έφτασαν 2.000 πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία για να κατοικήσουν στην Ελευσίνα, διπλασιάζοντας τον πληθυσμό της, ενώ στα τέλη της δεκαετίας του '50 καταφθάνουν στη περιοχή άλλοι 2000 μετανάστες, οι πρώτοι Πόντιοι μετά τα Σεπτεμβριανά του 1955. Το δεύτερο κύμα Ποντίων μεταναστών ακολούθησε τη δεκαετία του '60 που εγκαταστάθηκαν στη περιοχή της Μαγούλας (Συνέντευξη Με Δρ. Χρήστος Δελαπόρτας, 2023). Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής (1941-1945) αναπτύχθηκε ισχυρή αντίσταση εντός της πόλης, των εργοστασίων και του στρατιωτικού αεροδρομίου. Η οργάνωση του ΕΑΜ με προμήθεια ρουχισμού, υπόδησης, τροφίμων αλλά και με πληροφορίες για τις κινήσεις του εχθρού, πρόσφερε πολύτιμη βοήθεια στο λαό αλλά και στα

ένοπλα αντάρτικα τμήματα. Μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο εργάτες από όλη την Ελλάδα ήρθαν στην πόλη για να εργαστούν στις τοπικές βιομηχανίες. Η βιομηχανική δραστηριότητα όμως αναπτύχθηκε αδιάκριτα πάνω από τις αρχαιότητες και δίπλα στην οικιστική περιοχή. Από τότε μέχρι τη δεκαετία του 1970, δημιουργήθηκαν μια σειρά από βιομηχανίες που απασχολούσαν ένα εξαιρετικά σημαντικό ανθρώπινο δυναμικό. Όσο η Ελευσίνα φημιζόταν στην αρχαιότητα για το ιερό της Δήμητρας και της Περσεφόνης και για τα Ελευσίνια μυστήρια, τόσο διάσημη γίνεται για τα χαλυβουργεία, τα τσιμέντα και τα διυλιστήρια της (Δήμος Ελευσίνας, n.d.; Καλλιάντας, 2020α; Κάντα - Κίτσου, 1993; Μυλωνάς, 2010).

3.6 Σύγχρονη Ελευσίνα (1980 - σήμερα)

Από το 1980 και μετά αρχίζει η παρακμή της βιομηχανικής ζώνης. Στον 21ο αιώνα, η εποχή της βιώσιμης ανάπτυξης, της αρχαιολογικής ιστορίας και της πρόσφατης βιομηχανικής μηχανικής διαμορφώνουν την εικόνα της σύγχρονης Ελευσίνας. Χάρη στους αγώνες των πολιτών γίνεται σημαντική προσπάθεια μείωσης της ρύπανσης. Ωστόσο, η Ελευσίνα για σχεδόν έναν αιώνα είχε «μάθει» να αυτοπροσδιορίζεται μέσα από βιομηχανίες, στη σημερινή περίοδο δυσκολεύεται να βρει ένα νέο στοιχείο, μέσα από το οποίο να επαναπροσδιορίσει τον χαρακτήρα της. Η Ελευσίνα, ιερή πόλη της αρχαιότητας και το πρώτο βιομηχανικό κέντρο της Ελλάδας, κρίστηκε Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης για το 2021, (λόγω του COVID που άλλαξε στο 2023) ποντάροντας περισσότερο στο μέλλον της και όχι στο παρελθόν της (Πουρνάρα, 2016).

3.7 Σημασία των Ελευσίνιων Μυστηρίων στο πέρασμα του χρόνου

Η λατρεία που υπέδειξε η Δήμητρα στους Θεμιστοπολίτες βασιλείς της Ελευσίνας ήταν τα σεμνά όργια, δηλαδή τα μυστήρια. Ονομάζονταν μυστήρια γιατί σύμφωνα με την εντολή της θεάς ό,τι είχε σχέση με την τυπικότητα και τις τελετές τους έπρεπε να κρατηθεί καλά κρυμμένο μυστικό και επομένως μυστήριο. Ο θάνατος θα ήταν η ποινή για όποιον αποκάλυπτε κάτι σχετικά. Το θέμα των μυστηρίων έχει απασχολήσει πολλούς επιστήμονες και θρησκευτικούς μελετητές αλλά έχουμε ελάχιστες πληροφορίες για τα κτίρια και τις πράξεις. Από το Πάριο Χρονικό πληροφορούμαστε ότι τα Ελευσίνια Μυστήρια άρχισαν να τελούνται στην Ελευσίνα σε πρωταρχική μορφή το έτος 1350 π.Χ. και στα ρωμαϊκά χρόνια έφτασαν στο αποκορύφωμά τους. Η λατρεία της Δήμητρας σταμάτησε το 395 π.Χ. με τα πυρά

του Αλάρικου και το απαγορευτικό διάταγμα του Θεοδοσίου Β' για τη λατρεία των ειδώλων ('Καλλιάντας, 2020b).

Ένας από τους πιο σημαντικούς τραγικούς ποιητές της αρχαιότητας, ο Αισχύλος καταγόταν από την Ελευσίνα που άφησε σπουδαίο συγγραφικό έργο. Μέσα από τις τραγωδίες του, παρουσιάζει τους αγώνες των Ελλήνων εναντίον των Περσών, καθώς πήρε μέρος σε πολλές από τις μάχες. Με πολλά κρυμμένα μηνύματα στις τραγωδίες του, πολλοί ερευνητές πιστεύουν πως δίνει στοιχεία για τα μυστικά των Ελευσίνιων Μυστηρίων. Ο ίδιος ήταν μνημένος στα Μυστήρια και γνώριζε καλά τις τελετουργίες. Για αυτό και κατηγορήθηκε για ασέβεια από τους Ιεροφάντες. Χωρίς όμως απτά στοιχεία δε μπόρεσαν και να τον καταδικάσουν στην εσχάτη των ποινών. Έτσι, το επτασφράγιστο μυστικό, διατηρήθηκε στους αιώνες και ακόμα και σήμερα δε μπορούμε να γνωρίζουμε επακριβώς, τι γινόταν στο Τελεστήριο του ναού της Δήμητρας (Κωνσταντίνα Γογγάκη, 2024; Χούντης Πέτρος, 2019).

Τα Ελευσίνια Μυστήρια αποτέλεσαν σημείο αναφοράς για τη πόλη της Ελευσίνας. Η μυσταγωγία, οι απόκρυφες τελετουργίες, ακόμα και ο όρκος σιωπής των Μυστών, τράβηξε το ενδιαφέρον του ευρύτερου κοινού. Όσο διαδιδόταν η φήμη των Μυστηρίων, τόσο περισσότεροι προσέρχονταν να τα παρακολουθήσουν. Η μη ύπαρξη αποδεικτικών στοιχείων ως προς τη τελετή των Μυστηρίων, δημιουργεί ακόμα και σήμερα διάφορες θεωρίες για το τι πραγματικά γινόταν. Απλοί άρχοντες, βασιλείς, αυτοκράτορες ασχολήθηκαν με τα Ελευσίνια Μυστήρια προσπαθώντας να τα υπονομέψουν, αφού δε μπορούσαν να έχουν την αίγλη του συμμετέχοντα. Ακόμα και σήμερα, ερευνητές, μελετητές και επιστήμονες προσπαθούν να εξηγήσουν το Μυστήριο αυτό, προσδίδοντάς του τη σημαντικότητα και σημασία που του αρμόζει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΦΑΚΕΛΟΥ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΣ 2021

4.1 Παρουσίαση Προγράμματος Έλευσις 2021

Ο φάκελος υποψηφιότητας της Έλευσις '23 περιλάμβανε δυο βασικούς άξονες στους οποίους θα στηριζόταν το γενικότερο πλάνο του προγράμματος. Τον άξονα «Μετάβαση» και τον άξονα «Euphoria». Ο πρώτος άξονας περιέγραφε το πώς πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του έτους η μετάβαση στην Euphoria, και ο δεύτερος άξονας, ο Euphoria, προσδιορίζει το περιεχόμενο αυτής της μετάβασης (ΤΕΛΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2021 ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ, 2016).

Ο άξονας «Μετάβαση» ενσωμάτωνε τις θεματικές της «Euphoria» και μελετούσε τις κοινωνικοπολιτικές (“EUrbanization”), τις οικονομικές (“The EU Working Classes”) και τις περιβαλλοντικές (“EUnvironment”) διαστάσεις της μετάβασης, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες. Ο άξονας «Euphoria» αναπτυσσόταν μέσα από αυτές τις τρεις θεματικές ενότητες που περιλάμβαναν πολυετή συμμετοχικά έργα και σκοπός τους ήταν να ενεργοποιήσουν μεγάλες μερίδες του τοπικού πληθυσμού.

Το γενικότερο πλάνο της επιτροπής περιλάμβανε τέσσερις (4) στρατηγικές που διέπουν το όραμα για τα επόμενα δέκα (10) χρόνια και αυτές εστιάζαν στους εξής τομείς:

- Καινοτομία και σύγχρονη παραγωγή η οποία προάγει την εκπαίδευση, τη γνώση, το προβληματισμό, τη φαντασία και την περιέργεια, άρρηκτα συνδεδεμένα με τη δημιουργικότητα
- Ενδυνάμωση του πολιτιστικού προφίλ της πόλης και τη συμμετοχικότητα, η οποία αφορά την ενίσχυση της ταυτότητας της πόλης, αυξάνοντας την εσωτερική αυτοπεποίθηση και την εξωτερική αναγνώριση
- Διασκέδαση, που είναι σημαντική γιατί εμπεριέχει στοιχεία μιας άμεσης απόλαυσης μέσα από το παιχνίδι, την αναψυχή και τη χαλάρωση

- Οικονομικές επιπτώσεις, που αφορούν δράσεις που ενισχύουν τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την ανάπτυξη ικανοτήτων και τη βελτίωση δεξιοτήτων, την ενίσχυση επιχειρήσεων του δημιουργικού τομέα και καλλιτεχνικών και πολιτιστικών φορέων να εγκατασταθούν σε μόνιμη βάση στην Ελευσίνα.

Μέσα από τη δράση της Π.Π.Ε. η Ελευσίνα επιδίωκε να ενισχύσει τις τέσσερις (4) αυτές στρατηγικές, όπου θα παίξουν καταλυτικό ρόλο στην ενδυνάμωση του πολιτιστικού προφίλ της πόλης. Η οικονομική βιωσιμότητα του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα αποτέλεσε επίσης στρατηγική επιδίωξη της δράσης της Π.Π.Ε., η οποία εξυπηρετούταν από προγράμματα και έργα όπως το Κέντρο Ανάπτυξης Ικανοτήτων και Καινοτομίας, τα Γυμνάσια, τα Internships, το City Art Lab και την παροχή κινήτρων για μόνιμη εγκατάσταση καλλιτεχνικών ομάδων και δημιουργικών επιχειρήσεων στην Ελευσίνα (ΤΕΛΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2021 ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ, 2016).

4.2 Το Όραμα

Μακροπρόθεσμα, η Ελευσίνα επιδίωκε να ενισχύσει την αστική της ανάπτυξη μέσα από τρεις (3) διακριτούς τομείς:

- Πολιτισμός και Εικόνα

Μέσω των νέων μορφών συνεργασίας ανάμεσα στους καλλιτέχνες και τους επαγγελματίες του πολιτιστικού χώρου με την τοπική κοινωνία και τομείς όπως η βιομηχανία και η γεωργία. Νέες δραστηριότητες που θα ξεκινήσουν με την Π.Π.Ε. θα συνεχιστούν και μετά, ενώ θα ενδυναμωθεί σημαντικά η ικανότητα του τοπικού πολιτιστικού τομέα. Σημαντική είναι επίσης η επίδραση στο πώς θα προσλαμβάνουν οι ίδιοι οι κάτοικοι την πόλη τους, στην ανάπτυξη ενός αισθήματος υπερηφάνειας εκ μέρους των πολιτών, στην ανάδειξη των αφηγημάτων της πόλης και συνεπώς, στη δημιουργία μιας νέας ισχυρής ταυτότητας.

- Οικονομικός και φυσικός σχεδιασμός

Η βασικότερη επίπτωση που αναμένεται να έχει η απονομή του τίτλου είναι οι σημαντικές επιδράσεις στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της τοπικής οικονομίας, μέσα από τη σύνδεση εταιρειών, τόσο του πρωτογενούς όσο και του δευτερογενούς τομέα, με την τέχνη.

Επίσης, ο τίτλος θα έχει σημαντική επίδραση στις τοπικές τάσεις του τουρισμού. Αυτό, με τη σειρά του, μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομία της πόλης.

- Κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις

Ο τίτλος της Π.Π.Ε. αναμένεται να επηρεάσει άμεσα τις αντιλήψεις των πολιτών της Ελευσίνας και την αίσθηση υπερηφάνειας για την πόλη τους. Μέσα από τη συμμετοχή του κοινού θα επιτευχθεί η ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών, καθώς και η ενίσχυση της ταυτότητας και της ταύτισης με την περιοχή. Η ποσοτική και ποιοτική ανάπτυξη του κοινού είναι επίσης ένας σαφής στόχος της πολιτιστικής στρατηγικής της πόλης που πρέπει να πληρωθεί από τον τίτλο της ΠΠΕ 2023.

4.3 Τουριστικός Σχεδιασμός

4.3.1 Μεταφορές

Για τη προσέλκυση τουριστών η Ελευσίνα σκόπευε να χρησιμοποιήσει το μεγάλο της πλεονέκτημα που είναι η γεωγραφική της θέση. Πιο συγκεκριμένα,

Οδικό Δίκτυο_ Στην Ελευσίνα φτάνει κανείς οδικώς πολύ εύκολα από όλη την ηπειρωτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο. Η Ελευσίνα βρίσκεται στην τομή της Αττικής Οδού, με την εθνική οδό (Ολύμπια οδός Ε94) που συνδέει την Αθήνα με την Πελοπόννησο, το λιμάνι της Πάτρας και την Ιταλία και τη δυτική Ελλάδα και κατ' επέκταση τα δυτικά Βαλκάνια.

Αεροπορικές συνδέσεις_ Η πόλη της Ελευσίνας εξυπηρετείται από το διεθνές αεροδρόμιο της Αθήνας, Ελ. Βενιζέλος, με το οποίο συνδέεται οδικώς (απόσταση 50 χλμ. και 45 λεπτά) ή απευθείας με τον προαστιακό σιδηρόδρομο (45 λεπτά), αλλά και με συνδυασμένες μεταφορές του δημοσίου δικτύου μεταφορών καθ' όλο το 24ωρο.

Σιδηροδρομικές συνδέσεις_ Η Ελευσίνα βρίσκεται επί του σιδηροδρομικού δικτύου στη γραμμή του προαστιακού σιδηρόδρομου με στάση εντός των ορίων του Δήμου. Η γραμμή του προαστιακού μέσω του κεντρικού Σταθμού Λαρίσης συνδέει την πόλη με την υπόλοιπη χώρα κι όλες τις περιοχές που εξυπηρετούνται με σιδηροδρομικό δίκτυο, ενώ εκτελούνται

δρομολόγια εκτός χώρας που συνδέουν την Ελλάδα με τις υπόλοιπες μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις.

Ακτοπλοϊκές συνδέσεις_ Η Ελευσίνα συνδέεται ακτοπλοϊκώς με όλα τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη μέσω του λιμανιού του Πειραιά, το οποίο βρίσκεται 20 χλμ. νοτιανατολικά της πόλης. Ο Πειραιάς συνδέεται απευθείας με την Ελευσίνα μέσω περιφερειακής λεωφόρου (Λεωφ. Σχιστού). Στο λιμάνι του Πειραιά είναι δυνατόν να προσαράζουν κρουαζιερόπλοια και πολύ μεγάλου μεγέθους.

Εσωτερικές μετακινήσεις_ Εντός της πόλης της Ελευσίνας οι μετακινήσεις γίνονται α) με τα πόδια λόγω του μικρού μεγέθους της αλλά και της επίπεδης γεωμορφολογίας της, β) με αστικά λεωφορεία που συνδέουν τις διάφορες γειτονιές της πόλης αλλά και τους γύρω Δήμους, αλλά και γ) με ποδήλατα. Το ποδήλατο είναι ένα μέσο του οποίου η χρήση στην πόλη της Ελευσίνας ενδείκνυται και για τον λόγο αυτό αλλά και για τη μείωση των ρύπων από τις αστικές μετακινήσεις το πρόγραμμα της Ελευσίνας 2023 σε συνεργασία με τον Δήμο ενεργοποιούν δράσεις και πολιτικές για τη διάδοση της χρήσης του ποδηλάτου, διευθετώντας την κίνηση στους οδικούς άξονες (Δήμος Ελευσίνας, n.d.; ΤΕΛΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2021 ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ, 2016).

4.3.2. Διαμονή

Όσον αφορά τη διαμονή των επισκεπτών η πόλη παρουσίαζε έλλειψη σε οργανωμένα τουριστικά καταλύματα και παρόμοιους χώρους διαμονής. Κάποιοι από τους λόγους της μη περαιτέρω ανάπτυξης τουριστικών υποδομών φιλοξενίας τα τελευταία χρόνια είναι η μικρή απόσταση από το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας και η βελτίωση της σύνδεσης με αυτήν λόγω της ανάπτυξης των μεταφορικών υποδομών, που καθιστά πολύ εξυπηρετική τη χρήση των καταλυμάτων της Αθήνας. Συμπληρωματικά, προτάθηκε η υιοθέτηση νέων λύσεων για τη διαμονή, με κυρίαρχη την ανάπτυξη δικτύου φιλοξενίας κι ενοικίασης ιδιωτικών κατοικιών, που λειτουργούσε από ιδιωτικό φορέα για τη στέγαση περίπου 3.000 ανθρώπων για την ολοκλήρωση των έργων κατασκευής του νέου διυλιστηρίου των ΕΛΠΕ (2012-2014). Άλλες συμπληρωματικές λύσεις που θα προσέφεραν μικρό αριθμό κλινών, αλλά με θεματικό ενδιαφέρον που θα αποτελούσαν βιωματική εμπειρία ήταν:

- Δημιουργία δικτύου ενοικίασης ιστιοπλοϊκών σκαφών και σκαφών, που θα μπορούν να σταθμεύουν αρόδου με ειδικό καθεστώς σε συγκεκριμένο τμήμα παραπλεύρως της ζώνης λιμένα κι εντός των αλιευτικών καταφυγίων με εξασφάλιση χαμηλών κομίστρων.
- Η δημιουργία θεματικής κατασκήνωσης υψηλών προδιαγραφών (glamping) σε χώρο δημοτικής παραχώρησης ή μακροχρόνιας μίσθωσης από τον Δήμο σε συνεργασία με ιδιωτική επιχείρηση.
- Επαναλειτουργία του κατάφυτου πρώην δημόσιου κάμπινγκ στην περιοχή του αεροδρομίου για τις θερινές εκδηλώσεις με προσφορά εναλλακτικής οικονομικής διαμονής.
- Συνεργασίες για τη λειτουργία πλωτού ξενοδοχείου/κρουαζιερόπλοιου.
- Διερεύνηση εκμετάλλευσης κατάλληλων ακινήτων (όπως έχουν εντοπιστεί στον αστικό ιστό της Ελευσίνας σε σχετική μελέτη) με μακροχρόνια μίσθωση και ιδιωτική διαχείριση, για τη δημιουργία ξενώνα 200 κλινών για στέγαση καλλιτεχνών, πληρωμάτων κ.ά.
- Προσωρινή μετατροπή κοινωφελών εγκαταστάσεων σε χώρους φιλοξενίας πληρωμάτων, ανάλογα με τις ανάγκες του προγράμματος.

4.4 Σχεδιασμός και Αποστολή

Αναφορικά με τα έργα που επρόκειτο να εκτελεστούν σε σχέση με τη δράση της Π.Π.Ε. ο στρατηγικός και κατ' επέκταση επιχειρησιακός σχεδιασμός της πόλης για την τρέχουσα περίοδο συμπεριλάμβανε πολλά έργα και μελέτες αστικής αναγέννησης, εκσυγχρονισμού του δημόσιου χώρου, δημιουργίας αστικών και πολιτιστικών υποδομών, αναπλάσεων και επανάχρησης της βιομηχανικής κληρονομιάς της πόλης. Παράλληλα ήταν σε εξέλιξη έργα που αφορούσαν τον εκσυγχρονισμό των βασικών υποδομών της πόλης και την εφαρμογή πολιτικών πράσινης ενέργειας.

- Ανάπλαση κεντρικής πλατείας και ενοποίηση με τον αρχαιολογικό χώρο

Στο πλαίσιο του ευρύτερου άξονα Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων / Ανάδειξη και Σύνδεση Ιεράς Οδού με τον Αρχαιολογικό Χώρο, έχει μεγάλο βαθμό ωριμότητας το υποέργο 1: "Διαμόρφωση πλατείας Ηρώων Πολυτεχνείου".

➤ Έργα Αστικής Αναζωογόνησης

Για την αστική αναζωογόνηση της πόλης ο Δήμος σχεδίαζε να επενδύσει 1.000.000 για τη δημιουργία νέων χώρων πρασίνου και την ανακαίνιση κάποιων υπαρχόντων, ενώ παράλληλα βελτίωσε τις μεταφορικές του υποδομές δημιουργώντας νέους οργανωμένους χώρους στάθμευσης έξω από το ιστορικό κέντρο της πόλης με δαπάνες της τάξεως των 3.000.000€ και 1.000.000€ για τη δημιουργία δικτύου ποδηλατικών διαδρομών μέσα κι έξω από το κέντρο της πόλης. Έργα κυκλοφοριακών ρυθμίσεων, ροών επιβατών, κοινού και οχημάτων επρόκειτο να εφαρμοστούν με την ολοκλήρωση των μελετών και σε πλήρη συμφωνία με το πρόγραμμα της Ελευσίνας 2023 με δαπάνες της τάξεως των 3.000.000€.

➤ Έργα Περιβαλλοντικής αναβάθμισης της πόλης

Βασικά έργα που αφορούσαν περιβαλλοντική αναβάθμιση κι εξοικονόμηση ενέργειας ήταν έργα βελτίωσης οδοφωτισμού και εξοικονόμησης ενέργειας, εγκατάσταση συστήματος υπογειοποιημένων κάδων για τα απορρίμματα αλλά κι η ολοκλήρωση των δικτύων αποχέτευσης ακαθάρτων κι όμβριων λυμάτων σε όλες τις γειτονιές του Δήμου και τις βιομηχανικές περιοχές.

➤ Έργα υποδομών ύψους 39 εκατ. €

Έργα συμπληρωματικών υποδομών είχαν επίσης ενταχθεί στον επιχειρησιακό σχεδιασμό του Δήμου για την πενταετία κι αφορούσαν την ολοκλήρωση των πολεοδομήσεων της περιοχής του Παλαιού Ελαιουργείου και της περιοχής του Κρόνου με τις σχετικές απαλλοτριώσεις, έργα που ενδεχομένως να υπερβούν τον ορίζοντα της πενταετίας, αλλά θα μείνουν ως παρακαταθήκη για την περιοχή με όρους αξιοποίησης της βιομηχανικής κληρονομιάς. Η απαλλοτρίωση ιδιωτικών ακινήτων είχε μεγάλα περιθώρια καθυστερήσεων με βάση την τρέχουσα νομοθεσία κι έτσι τα εν λόγω ακίνητα για λόγους ασφαλείας δεν είχαν συμπεριληφθεί στον σχεδιασμό της Π.Π.Ε. για το 2023. Παρόλα αυτά η απόκτησή τους αποτέλεσε όφελος για τον Δήμο και τους πολίτες του αφού αναδείχθηκε η τοπική αρχιτεκτονική κληρονομιά. Παράλληλα, η πρόβλεψη για την μεταφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου αποτέλεσε νέα συμπληρωματική υποδομή για το πρόγραμμα της Ελευσίνας 2023, καθώς και η εκ νέου δημιουργία μουσείου νεότερης ιστορίας της Ελευσίνας σε υφιστάμενο πρώην βιομηχανικό κτίσμα με μετατροπή αυτού σε μουσείο (ΤΕΛΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2021 ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ, 2016).

4.5 Εθελοντισμός και Συμμετοχή

Η Έλευσις 2023 στο πλαίσιο των δράσεων της θα προσπαθούσε να εντάξει στο δυναμικό της όλη την τοπική κοινωνία της περιοχής με τη συμμετοχή και ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού. Η στρατηγική ενεργοποίησης και συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού της Ελευσίνας 2023 τιτλοφορούταν "Από τη συμμετοχή στην ενσωμάτωση". Η Ελευσίνα, τόσο λόγω του εργατικού κινήματος, όσο και των περιβαλλοντικών διεκδικήσεων, διακρίνεται για τις πολλές συλλογικότητες και τους ενεργοποιημένους πολίτες της. Πρακτικές όπως η δημόσια διαβούλευση είχαν ενσωματωθεί εδώ και χρόνια στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της πόλης. Έτσι, η πρόκληση που τέθηκε ήταν όχι απλώς η συμμετοχή των πολιτών στο πρόγραμμα της Ελευσίνας 2023 αλλά, μέσα από την επαφή και τη συνεργασία τους τόσο με τους καλλιτέχνες όσο και με την ομάδα του Έλευσις 2023, η τοπική κοινωνία να γνωρίσει ουσιαστικά τη σύγχρονη Ευρώπη και τη σύγχρονη τέχνη και να γίνει συν-δημιουργός και συνιδιοκτήτρια των καλλιτεχνικών εκδηλώσεων του προγράμματός. Από τις αρχές του 2015 πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με όλες τις συλλογικότητες της πόλης – εθελοντές, εθνικοτοπικούς συλλόγους, δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς πολιτισμού, σχολεία καθώς και μεμονωμένους καλλιτέχνες - σε μια προσπάθεια ενημέρωσης και ανταλλαγής. Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων καταγράφηκαν οι ανησυχίες και οι προσδοκίες των συμμετεχόντων, που αποτέλεσαν τη βάση επάνω στην οποία οικοδομήθηκε η κεντρική ιδέα του προγράμματος. Η δημοσίευση του φακέλου στόχευε ακριβώς στην καλύτερη κατανόηση εκ μέρους της τοπικής κοινωνίας της ιδέας και του προγράμματος που προτάθηκαν.

4.6 Κοινωνία και Πολιτισμός

Η περιοχή της Ελευσίνας χαρακτηρίζεται από μια πολυπολιτισμικότητα. Ανέκαθεν ήταν σημείο αναφοράς κυρίως λόγω της γεωγραφικής της θέσης, το γεγονός πως έχει πρόσβαση στη θάλασσα και το ότι είναι δίπλα στη πρωτεύουσα της χώρας. Αργότερα και λόγω της βιομηχανικής της εξέλιξης, οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν, προσέλκυαν ακόμα περισσότερο κόσμο. Αυτές οι διαφορετικές εθνότητες,

ενσωματώθηκαν με τα χρόνια, κρατώντας όμως ζωντανή την κάθε ιστορία τους. Οι Μικρασιάτες, οι Πόντιοι, οι Αρβανίτες αλλά και όλοι οι υπόλοιποι, διατήρησαν τα ήθη και τα έθιμά τους, τη κουλτούρα τους, τις συνήθειες τους. Ως παρακαταθήκη τα μετέφεραν στους απογόνους τους, τις περισσότερες φορές ως τη μοναδική κληρονομιά τους. Έτσι, φτάνοντας στο σήμερα, παρατηρούμε στην Ελευσίνα τη διαφορετικότητα να συνυπάρχει σε κάθε πτυχή της καθημερινότητας.

Πτυχές που όμως, μόνο με λεπτές κλωστές ενώνονται με το αρχαίο παρελθόν της πόλης. Μόνο ελάχιστες συνδέσεις υπάρχουν και αυτές μέσω της θρησκείας. Σε συγκεκριμένους θρησκευτικούς εορτασμούς μπορούμε να πωσ η λατρεία της θεάς Δήμητρας ενώνεται με τη λατρεία της Θεομήτωρ Παναγίας. Αρχαία νεκροταφεία, ναοί, αρχαίες σημάδια πολιτισμού, ακόμα και η Ιερά Οδός χάθηκαν ουσιαστικά, στο όνομα της βιομηχανικής ανάπτυξης, με μόνα ψεγάδια να έχουν μείνει, αποδεικνύοντας σε εμάς πως κάποτε η Ελευσίνα ήταν ένα σημείο σημαντικής εισφοράς για τους αρχαίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΈΛΕΥΣΙΣ 2023

5. Κριτική Ανάλυση του προγράμματος Έλευσις 2023

Η τοπική κοινωνία της Ελευσίνας εδώ και χρόνια επιθυμούσε να αλλάξει την εικόνα της πόλης, χωρίς όμως να γνωρίζει το τρόπο που θα γινόταν. Μια ομάδα ανθρώπων αφουγκράστηκε αυτή την ανησυχία και βρήκε το πως θα κατάφερναν να μετατρέψουν την Ελευσίνα από μια πόλη που, σύμφωνα με τον Φίλιππο Κουτσάφτη στο ντοκιμαντέρ του για την πόλη “Η αγέλαστος πέτρα”, «αποστρέφεις το βλέμμα σου όταν περνάς απ’ έξω», σε κάτι διαφορετικό. Η ευκαιρία τους ήταν να γίνουν το κέντρο πολιτισμού της Ευρώπης στο πλαίσιο του θεσμού της Π.Π.Ε. . Το όραμα αυτό μέσα από πολλές προσπάθειες και αγώνες πήρε σάρκα και οστά και το 2016 ξεκινάει να υλοποιείται.

Η επιτροπή του Έλευσις 2023 θέλοντας να αναδείξει το πολιτιστικό πλούτο της περιοχής, από το 2014 κιόλας, είχε ξεκινήσει να πραγματοποιεί δράσεις αντίστοιχες του προγράμματος, στις γειτονιές της πόλης, με σκοπό να «εκπαιδευτεί» η τοπική κοινωνία.

Στις αρχές όμως του 2020 παύεται από τα καθήκοντά της η τότε Καλλιτεχνική Διευθύντρια του προγράμματος και αυτό αλλάζει τα πάντα στη προσπάθεια που γινόταν. Σύμφωνα με μαρτυρίες και δηλώσεις στελεχών του προγράμματος, αυτό έγινε προσχεδιασμένα από τα τέλη 2019 από στελέχη του Υπουργείου Πολιτισμού. Η όλη ανάθεση του προγράμματος πραγματοποιούταν από μέλη του Υπουργείου. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Έλευσις 2023 είχε περισσότερο εκτελεστικό ρόλο παρά στρατηγικό (Τζεβελέκου Βασιλική, 2020).

Η γραφειοκρατία και η δημοτική αρχή έως και το 2019 ήταν καταλυτικός παράγοντας στις διαδικασίες. Οι προτάσεις του Έλευσις 2023 έβρισκαν συνεχώς εμπόδια μπροστά τους, μη μπορώντας να ολοκληρώνουν συμβάσεις και συμφωνίες με ομάδες καλλιτεχνών που θα έπαιρναν μέρος στις δράσεις, καθώς και εργολάβους για τα απαιτούμενα τεχνικά έργα. Έτσι, καθυστερούσαν όχι μόνο ο προγραμματισμός και η οργάνωση των δράσεων, αλλά και οι παρεμβάσεις που απαιτούνταν σε κτιριακές δομές της πόλης που είχαν κατατεθεί στο φάκελο υποψηφιότητας. Αγοράστηκαν από τη δημοτική αρχή βιομηχανικά κελύφη πολλών εκατομμυρίων ευρώ, προς εκμετάλλευση και αξιοποίηση που όμως πολλά από αυτά τα

κτίρια που έπρεπε να παραδοθούν για το 2021, που ήταν το αρχικό έτος ανάθεσης, να μην είναι παραδοτέα ούτε και για το 2023 που τελικά έγινε η Ελευσίνα Π.Π.Ε. . Αποτέλεσμα αυτών είναι η περιοχή, σε ένα μεγάλο ποσοστό, να μην έχει αλλάξει όψη ακόμα και σήμερα. Παράδειγμα είναι το παλιό εργοστάσιο βερνικιών και χρωμάτων “ Ίρις”, για το οποίο δαπανήθηκαν πάνω από 8,8 εκ € προς ανακατασκευή και χρήση αρχικά ως γραφεία του Πολιτιστικού Οργανισμού του Δήμου και χώρος πολλαπλών χρήσεων. Αργότερα όμως θα λειτουργούσε ως πολιτιστικός χώρος για παραστάσεις και εκθέσεις καλλιτεχνών, αλλά ακόμα δεν έχει παραχωρηθεί προς χρήση (Επιτόπια Έρευνα, 2023a).

Η αλλαγή της ηγεσίας του ΔΣ ήρθε σε ένα κομβικό χρονικό σημείο για την Ελευσίνα. Μόλις ένα χρόνο πριν την έναρξη του έτους υποψηφιότητας, όμως, όπως προαναφέρθηκε αυτό μεταφέρθηκε για το 2023. Έτσι λοιπόν η νέα ηγεσία είχε στη διάθεσή της άλλα δυο χρόνια για την προετοιμασία της. Παρόλα αυτά δε κατάφερε να φέρει εις πέρας το υποσχεθέν πρόγραμμα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Π.Π.Ε. έκανε σοβαρές επιπλήξεις στους αρμόδιους. Όταν έφτασε η ώρα της υλοποίησης των δράσεων, και μόνο τότε, η επιτροπή ζήτησε τη συμβολή των τοπικών παραγόντων και συλλόγων. Αυτοί ανταπεξήλθαν αλλά το αποτέλεσμα δεν ήταν το αναμενόμενο. Οι τοπικοί φορείς είχαν στη διάθεσή τους μόλις λίγες μέρες να παρουσιάσουν το έργο τους και όπως ήταν φυσικό δεν είχαν την επιτυχία που περίμεναν (Συνέντευξη Δρ. Χρήστος Δελαπόρτας, 2023).

Η Ελευσίνα ήταν απροετοίμαστη για την εισροή επισκεπτών αλλά και τουριστών για τις δράσεις της. Δεν φτιάχτηκαν οι απαραίτητες υποδομές υποδοχής τους, και έτσι αντί να είναι τουρίστες όπου θα περνούσαν το χρόνο τους στη πόλη, μετατράπηκαν σε επισκέπτες λίγων ωρών. Αυτό είχε αντίκτυπο στη τοπική κοινωνία και οικονομία. Οι επιχειρηματίες που περίμεναν να δουν μια αύξηση των κερδών τους, ήρθαν αντιμέτωποι με ένα μικρό αριθμό περαστικών που ερχόταν στη περιοχή για να δουν μια συγκεκριμένη δράση και μετά να φύγουν. Οι ντόπιοι όχι μόνο δεν αισθάνθηκαν την περηφάνια που τους υποσχέθηκαν, αλλά και σύμφωνα με μαρτυρίες τους, ένα αίσθημα ντροπής ήταν κυρίαρχο στις συζητήσεις τους. Αυτό φάνηκε επίσης και στη συμμετοχή των ντόπιων στα Αισχύλεια, που ενώ τα προηγούμενα χρόνια ήταν οι βασικοί θεατές των παραστάσεων, το 2023 απείχαν αισθητά ως ένδειξη αποστροφής προς τους διοργανωτές.

Τα καλλιτεχνικά εργαστήρια που πήραν μέρος στις δράσεις ήταν κατά κύριο λόγο από την Αθήνα και άλλες πόλεις της Ελλάδας. Δεν φτιάχτηκε κάποιος χώρος για να καλύψει τις ανάγκες τους έτσι ώστε να μετεγκατασταθούν στη περιοχή. Και ενώ σύμφωνα και με το φάκελο υποψηφιότητας, αυτό ήταν κάτι στο οποίο οι αρμόδιοι βασιζόταν, έπεσε στο κενό (Επιτόπια Έρευνα, 2023a).

Κάτι ακόμα που δεν επετεύχθη ήταν η προσέλκυση εθελοντών. Ενώ περίμεναν μεγάλο αριθμό τοπικών κατοίκων και κυρίως νέων, να πάρουν μέρος στις εκδηλώσεις, σύμφωνα και με τον κ. Παππά τέως πρόεδρο του Π.Α.Κ.Π.Π.Α. (Πολιτισμού, Αθλητισμού, Κοινωνικής Πολιτικής και Προσχολικής Αγωγής) Ελευσίνας, δεν ήταν ο αναμενόμενος. Αυτό συνέβη επειδή δεν υπήρξε ο σωστός συντονισμός και οργάνωση από πλευράς του Δήμου Ελευσίνας. Οι ομάδες εθελοντών ήταν κατά κύριο λόγο ιδιωτικής πρωτοβουλίας, τις οποίες δεν αξιοποίησε στο έπακρο ο οργανισμός (Συνέντευξη Με Τέως Πρόεδρο Του Π.Α.Κ.Κ.Π.Α., 2023).

Πολλά από τα βιομηχανικά κελύφη που επήλθαν στη κυριότητα του Δήμου Ελευσίνας, ανακατασκευάστηκαν με σκοπό να γίνουν πολιτιστικοί χώροι. Σε αυτοψία που έγινε στη περιοχή, μετρήθηκαν πάνω από έξι πολιτιστικά κέντρα. Μια περιοχή με πληθυσμό κάτι παραπάνω από 30.000 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2021, είναι περιττό να έχει τόσα πολλά πολιτιστικά κέντρα κυρίως γιατί το κόστος συντήρησής τους είναι υπέρογκο, αλλά και γιατί είναι δύσκολο να αξιοποιηθούν όλοι τους. Στη πόλη της Ελευσίνας δεν υπήρχε ένα πάρκο αναψυχής. Στο πλαίσιο του προγράμματος δημιουργήθηκε στη περιοχή της Άνω Ελευσίνας, ένα skate park. Αυτό έγινε δωρεά από το Ίδρυμα Ωνάση στα πλαίσια της Π.Π.Ε. και μετά από αίτημα της ομάδας νέων Cultterra (Συνέντευξη Με Μέλος Της Ομάδας Cultterra, 2023).

Μόνο οι μεγαλύτεροι σε ηλικία κρατούν ενεργή τη παράδοση που κουβαλούν από τους πατεράδες τους μέσω των συλλόγων τους. Ακόμα όμως και αυτοί σπανίως συνεργάζονται μεταξύ τους για να παρουσιάσουν στο ευρύτερο κοινό τη κουλτούρα τους. Ο Σύλλογος Ποντίων Ελευσίνας “ Η Νέα Τραπεζούντα”, ο Σύλλογος Μικρασιατών, ο Σύλλογος Συμιακών είναι οι πιο ενεργοί από τους συλλόγους. Η Έλευσις 2023 ενώ θα μπορούσε να προβάλλει τη δράση αυτών των ανθρώπων, και να αναδείξει το έργο τους, μόνο δυο φορές τους συμπεριέλαβε στα δρώμενα της. Κάτι το οποίο και δυσaráεστησε, όπως ήταν

αναμενόμενο, τη τοπική κοινωνία μιας και όλοι βασίζονται στις παραδόσεις των παλαιότερων (Συνέντευξη Δρ. Χρήστος Δελαπόρτας, 2023).

Η πόλη έχει πολύ ενεργό θρησκευόμενο πληθυσμό. Κάτι που σημαίνει πως στις θρησκευτικές εορτές παίρνουν μέρος πολλοί από τους κατοίκους και έτσι κρατούν ζωντανό και αυτό το κομμάτι της τοπικής παράδοσης. Η πιο σημαντική από όλες είναι η γιορτή της Παναγιάς της Μεσοσπορίτισσας. Γιορτάζεται τις 20 Νοεμβρίου κάθε χρόνο, τη παραμονή των Εισοδίων της Παναγίας, και τελείται ο πανηγυρικός εσπερινός στο εκκλησάκι της Παναγίτσας στο λόφο εντός του αρχαιολογικού χώρου της Ελευσίνας, και μοιράζονται στους πιστούς ημίγλυκο άρτο και πολύσπορα. Μια παράδοση που κρατά αιώνες στη περιοχή και δυστυχώς δεν προβλήθηκε στα Μυστήρια της πόλης(Συνέντευξη Δρ. Χρήστος Δελαπόρτας, 2023).

Ο μεγαλύτερος αριθμός των κατοίκων της Ελευσίνας μέχρι και τις αρχές του 2000 ανήκε στην εργατική τάξη. Άνθρωποι που εργάζονταν στα εργοστάσια της περιοχής μέχρι που αυτά άρχισαν σιγά σιγά να κλείνουν και λόγω της οικονομικής κρίσης που πέρασε η χώρα. Όσοι διάλεξαν έναν διαφορετικό δρόμο από αυτόν των προγόνων τους και επικεντρώθηκαν σε επιστημονικά πεδία, το μεγαλύτερο ποσοστό τους ζει και εργάζεται μακριά από τη περιοχή. Οι νέοι ψάχνουν διεξόδους να απασχοληθούν εκτός της Ελευσίνας. Αυτοί οι κάτοικοι ήρθαν αντιμέτωποι με μορφές τέχνης μοντέρνας μορφής. Με παραστάσεις που εμπεριείχαν κρυφά και πολλές φορές δυσνόητα μηνύματα. Από την αρχή των δράσεων η προσέλευση των θεατών ήταν μειωμένη, λόγω αυτού του γεγονότος, κάτι που οδήγησε και στην μεγάλη αποχή των ντόπιων κατοίκων από τα θεάματα και αργότερα. Η απήχηση των εκδηλώσεων ήταν μικρή και έτσι δεν επετεύχθη ο στόχος, που ήταν η ενσωμάτωση και ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού(Συνέντευξη Δρ. Χρήστος Δελαπόρτας, 2023).

Αρχικά η αλλαγή πολιτικής από το αρμόδιο Υπουργείο Πολιτισμού και οι μετέπειτα καθυστερήσεις της Δημοτικής Αρχής στη χρηματοδότηση του έργου, είναι που προκάλεσαν ασυνέχεια στο αρχικό όραμα της τοπικής κοινωνίας με το τελικό αποτέλεσμα. Η προβληματική, όπως αποδείχθηκε, διακυβέρνηση και οι πολιτικές σκοπιμότητες, που τοποθετούσαν αναρμόδιους σε θέσεις βασικές για την υλοποίηση του προγράμματος, δημιούργησαν κενά στα πρόσωπα και στην μετουσίωση της Ελευσίνας. Αν και η πανδημία του 2020-2021 θα μπορούσε να αποτελέσει μια «σανίδα σωτηρίας» για τους υπεύθυνους,

δίνοντάς τους παραπάνω χρόνο για την υλοποίηση των υποσχέσεών τους, αυτό δεν κατέστη δυνατό και χάθηκε πολύτιμος χρόνος για το πρόγραμμα και την τοπική κοινωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΕΠΑΝΑΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΟΡΑΜΑΤΟΣ

6.1 Νέο Όραμα για την Ελευσίνα

Θεωρούμε ότι η τοπική κοινωνία θα πρέπει να απεμπλακεί από τα μέχρι τώρα δεσμά της. Με την αλλαγή του παλιού καθεστώτος να επαναπροσδιορίσει το όραμά της για τη μετάλλαξή της. Να γίνει ξεκάθαρο το πως μπορεί με νέες καλές πρακτικές να συνδέσει φυσικά, τη πλούσια ιστορία της με τη σύγχρονη, και αναδιαμορφώνοντας το περιβάλλον της, να προχωρήσει στο μέλλον. Με αρωγούς τους κατοίκους ο υπεύθυνος φορέας του προγράμματος, να μπορέσει να συνεργαστεί με τη νέα Δημοτική Αρχή και να παρουσιάσουν στο κοινό μια νέα πόλη που με μεταλλάσσεται και εξελίσσεται προς το μέλλον.

Το νέο όραμα για την Ελευσίνα να είναι η ανάδειξη και μετουσίωσή της σε ένα κέντρο πολιτισμού και τέχνης. Με την αξιοποίηση των βιομηχανικών κελυφών να δείξει στην ευρύτερη κοινωνία το ότι είναι ένας τόπος αναγέννησης. Ένας τόπος που όπως η Δήμητρα κατάφερε και πέτυχε να επανενωθεί με την κόρη της Περσεφόνη, έτσι και ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να βρει τον εαυτό του και τη ψυχή του. Σημείο αναφοράς για όλους, όπου μέσα από τη τέχνη του θεάτρου, της μουσικής, της ποίησης, να είναι εδώ που μπορούμε να βρούμε τις ρίζες μας όσο πίσω στο χρόνο και αν πηγαίνουν.

6.2 Προτεινόμενες Δράσεις

Αν και με πολλές εκδηλώσεις, από εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας μέχρι προβολές ταινιών και συναυλίες, η πόλη δε κατάφερε να συμπεριλάβει ένα ευρύ φάσμα καλλιτεχνικών εκδηλώσεων που να καλύψουν το ενδιαφέρον όλου του καλλιτεχνικού κόσμου. Στα πλαίσια του προγράμματος Έλευσις 2023 η τοπική κοινωνία είχε την ευκαιρία να παίξει πολύ σημαντικό ρόλο, με τις εθελοντικές δράσεις αλλά και τη συνεισφορά της.

Στις δράσεις που κατά κύριο λόγο αφορούσαν τη παρουσίαση του έργου των καλλιτεχνών θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε και άλλες που θα μπορούσε ο ενδιαφερόμενος να μάθει και από αυτούς. Εργαστήρια για τεχνικές και εφαρμοσμένες μεθόδους σε διάφορους κλάδους της καθημερινής ζωής.

- *Ανάδειξη του πλούσιου παρελθόντος.* Ενεργοποίηση του αρχαιολογικού χώρου και του αρχαιολογικού μουσείου της περιοχής. Να οργανωθούν δράσεις σε όλη τη πόλη με θέμα τα Ελευσίνια Μυστήρια, την Ιερά Οδό αλλά και το γενικότερο μύθο της Δήμητρας, για να μείνουν ζωντανά στους αιώνες. Μικρές συναυλίες και εκθέσεις στη κεντρική πλατεία της πόλης θα έφερναν τους κατοίκους ακόμα πιο κοντά στην ιστορία του αρχαιολογικού χώρου.
- *Προβολή των θρησκευτικών εκδηλώσεων.* Το μεγαλύτερο θρησκευτικό γεγονός της περιοχής, η γιορτή της Παναγιάς της Μεσοσπορίτισσας, να προβληθεί ακόμα περισσότερο στο κοινό. Μια γιορτή που κρατά αιώνες και έχει διαφοροποιηθεί από τις εκάστοτε μειονότητες που ήρθαν στο χώρο, μπορεί να προσελκύσει πιστούς από πολλές περιοχές.
- *Η μετατροπή ενός βιομηχανικού κελύφους σε ξενοδοχειακή μονάδα.* Σύμφωνα με τα πρότυπα της πόλης του Λίβερπουλ όπου αξιοποιήθηκαν παλιές αποθήκες της προβλήτας Stanley, και δημιουργήθηκε το πρότυπο ξενοδοχείο Titanic, έτσι και στην Ελευσίνα θα μπορούσαν ένα εγκαταλειμμένο εργοστάσιο, όπως το Κρόνος, να μετατραπεί σε ξενοδοχειακή μονάδα και να φιλοξενεί τουρίστες που θα ενδιαφέρονται για τα δρώμενα της πόλης.
- *Αξιοποίηση των εγκαταλελειμμένων πλοίων.* Ο παράκτιος χώρος είναι γεμάτος με παροπλισμένα πλοία που έφτασαν στη περιοχή από όλη την Ελλάδα. Μικρές ιστορίες και αφηγήσεις της ιστορίας καθενός από αυτά, με το κατάλληλο ήχο και εικόνα, θα μπορούσαν να μετατραπούν ακόμα και σε σκηνή παραστάσεων τους καλοκαιρινούς μήνες.
- *Πάρκα αναψυχής.* Αρχικά η περιοχή χρειάζεται περισσότερα πάρκα αναψυχής για όλους νέους και μη. Για ομάδες κατοίκων αλλά και για το γενικότερο σύνολό τους. Θα μπορούσαν κάποιους από τους ανενεργούς βιομηχανικούς τόπους να τους μετατρέψουν σε πάρκα άθλησης και ψυχαγωγίας. Γήπεδα μπάσκετ, ποδοσφαίρου ακόμα και τένις θα μπορούσαν να δώσουν μια άλλη πνοή στις γειτονιές, και με μικρό κόστος συντήρησης.
- *Αξιοποίηση των πολιτιστικών συλλόγων.* Να ενταχθούν οι δράσεις των πολιτιστικών συλλόγων της περιοχής στη καθημερινότητα όλων. Πόντιοι, Συμιακοί, Μικρασιάτες αλλά και Κερκυραίοι, Πελλοπονήσιοι και Θεσσαλοί να παρουσιάσουν στη τοπική κοινωνία τα ήθη και τα έθιμά τους και με αυτό το τρόπο και να μείνουν ζωντανά και

να διατηρηθούν στα χρόνια, αλλά παράλληλα και να τα γνωρίσουν ακόμα καλύτερα οι συντοπίτες τους.

- *Ενεργοποίηση τρίτης ηλικίας.* Να βγουν οι ηλικιωμένοι από το σπίτι τους. Με ένταξή τους σε τοπικές χορωδίες και χορευτικούς συλλόγους, να δοθεί στους ηλικιωμένους λόγος να απολαύσουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Έτσι θα καταφέρουμε να δώσουμε τη δέουσα σημασία στη τρίτη ηλικία αλλά και να τους εντάξουμε ξανά στη κοινωνία ως ενεργούς πολίτες, αλλά και να κερδίσουμε από τις εμπειρίες τους.
- *Τεχνικές καλλιέργειας.* Η ευρύτερη περιοχή του Ασπροπύργου με τις τεράστιες εκτάσεις καλλιεργήσιμες και μη, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί έτσι ώστε να μάθει ο αστός πως χρησιμοποιούμε τη γη για να πάρουμε τα αγαθά της. Να μάθει πως καλλιεργούνται τα προϊόντα της γης και πως θα πάρουμε τους καρπούς της με το καλύτερο τρόπο από ανθρώπους που ασχολούνται με τη γεωργία και τη κτηνοτροφία. Σε ένα επόμενο στάδιο θα μπορούσαν να φτιάξουν και «δημοτικούς αγρότοπους» όπου ο κάτοικος της πόλης θα μπορεί να καλλιεργεί τα δικά του προϊόντα για ιδία κατανάλωση.
- *Εργαστήρια καλών τεχνών.* Οι καλλιτέχνες που παίρνουν μέρος στις εκθέσεις να μπορέσουν να μυήσουν το ενδιαφερόμενο κοινό στον ξεχωριστό κόσμο της ζωγραφικής, της φωτογραφίας, της μουσικής, της ποίησης, του θεάτρου. Έτσι θα μπορέσει ο οποιοσδήποτε να εκφραστεί μέσα από τις τέχνες. Σε ένα κόσμο που παλεύει με τα καθημερινά προβλήματα να δημιουργηθούν μονοπάτια διαφυγής από τις αντιξοότητες της ρουτίνας και να εξερευνήσουν νέους τρόπους ηρεμίας του μυαλού και της ψυχής, που ταλαιπωρούν τις σύγχρονες κοινωνίες.
- *Εργαστήρια περιβαλλοντικής συνείδησης.* Σε όλα τα σχολεία της περιοχής να δημιουργηθούν εκπαιδευτικοί χώροι που θα λειτουργούν τα απογεύματα, στα οποία θα γίνονται σεμινάρια σωστού τρόπου ανακύκλωσης και διαχείρισης αποβλήτων. Σε μια περιοχή που μαστίζεται από τη περιβαλλοντική μόλυνση να είναι οι νέοι οι πρώτοι που θα μάθουν πως μπορούν να το αλλάξουν αυτό μέσα στη πηγή του προβλήματος. Αξιοποιώντας τους σχολικούς χώρους με αυτό το τρόπο θα μπορέσουν οι μαθητές να μάθουν επίσης ότι το σχολείο μπορεί να αποτελέσει τόπο διαπαιδαγώγησης και εκμάθησης και όχι εγκλωβισμού της σκέψης.
- *Νέες τεχνολογίες για όλους.* Workshops των νέων τεχνολογιών και πληροφοριακών συστημάτων για όλες τις ηλικίες. Ανάλογα τις ηλικιακές ομάδες να γίνεται και η

ανάλογη εκμάθηση του ψηφιακού κόσμου. Οι ομάδες αυτές θα μπορούσαν να είναι: νέοι έως 20 ετών όπου θα μαθαίνουν τη σωστή χρήση των κοινωνικών δικτύων και τους κινδύνους τους, από 20 έως 50 ετών με εκπαίδευση σε λογισμικά για κάθε είδους εργασία αλλά και τη λελογισμένη και ορθή χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης και τέλος από 50 ετών και πάνω όπου θα μαθαίνουν τη χρήση νέων συσκευών και κοινωνικών δικτύων για να εναρμονιστούν με τη νέα για αυτούς καθημερινότητα.

6.3 Με το πέρας του 2023

Με την εξέλιξη της κοινωνίας όπου η χρήση του διαδικτύου έχει εξαλείψει αποστάσεις και χρόνο, η ταυτότητα της Ελευσίνας θα χρειαστεί πολύ λιγότερο χρόνο για να αλλάξει. Για να το πετύχει αυτό θα πρέπει να υιοθετήσει κάποιες συγκεκριμένες τακτικές.

Η επιτροπή διαχείρισης του προγράμματος Ελευσίς 2023 απαρτίζεται από νέους με σπουδές σε αρχιτεκτονική, οικονομικά, πολιτιστικά καθώς και μεταπτυχιακά σε εξειδικευμένους τομείς. Ανθρώπους που ενδιαφέρονται για τη σωστή υλοποίηση του προγράμματος στα πλαίσια που ορίζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και στο δρόμο που χάραξε η Μελίνα Μερκούρη που πρότεινε και εγκαθίδρυσε το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Η επιτροπή αυτή θα πρέπει λοιπόν να συνεχίσει τη λειτουργία της και μετά το πέρας του 2023 και, το σημαντικότερο, να είναι ανεξάρτητη από κομματικούς φορείς και πολιτικά συμφέροντα. Με αυτό το τρόπο θα είναι σε θέση να συνεχίσουν πολιτιστικές δράσεις στη περιοχή μακριά από μικροπολιτικές που θα καπηλεύονται τη δουλειά αυτών των ανθρώπων. Η Ε.Ε. με το πέρας της χρονιάς θα χρηματοδοτήσει τη πόλη της Ελευσίνας με ένα αξιοσέβαστο χρηματικό πόσο που θα μπορούν να συντηρήσουν την επιτροπή αυτή και να συνεχίσουν αντίστοιχες εκδηλώσεις. Έτσι λοιπόν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα η επιτροπή διαχείρισης θα μπορεί να πραγματοποιεί δράσεις ανεξαρτήτου πολιτικής αρχής και τα μέλη της να έχουν τη σταθερότητα του αύριο.

Στη συνέχεια η Ελευσίς 2023 θα μπορεί να ενταχθεί στο πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη» το οποίο είναι η κύρια πηγή ενωσιακής χρηματοδότησης για τον τομέα του πολιτισμού (<https://culture.ec.europa.eu/el>, n.d.). Με αυτό το τρόπο θα μπορεί να είναι δημιουργική και με βασικό χρηματοδότη την Ε.Ε. να συνεχίσει το δύσκολο έργο της μετάλλαξης της περιοχής. Η επαγγελματική και προσεκτική δουλειά που είχε γίνει μέχρι το

2020, δίνει την αίσθηση της φερεγγυότητας και μπορεί να κερδίσει την εμπιστοσύνη των εθνικών και ευρωπαϊκών φορέων. Άλλος τρόπος χρηματοδότησης θα μπορούν αργότερα να είναι και μεγάλες επιχειρήσεις όχι μόνο της περιοχής αλλά και του λεκανοπεδίου. Οι μεγάλοι χορηγοί που στήριξαν τη μέχρι τώρα προσπάθεια θα συνεχίσουν τη χρηματοδότηση και μετά το 2023. Έτσι, θα μπορεί η επιτροπή να είναι ανεξάρτητη από το Δήμο και να χρηματοδοτείτε αυτόνομα και φυσικά με έλεγχο από ορκωτούς λογιστές να εκτελεί το έργο της αμερόληπτα.

Ένα μεγάλο κομμάτι του εγχειρήματος ήταν ο εθελοντισμός. Οι ελευσίνιοι πολίτες στήριξαν το έργο ανάπλασης και με την εμπιστοσύνη που θα έχουν στη φερεγγυότητα του θεσμού θα συνεχίσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους. Με αντάλλαγμα τη συμμετοχή τους στα δρώμενα και στα δημιουργικά εργαστήρια, θα έρχονται σε επαφή με ανθρώπους της τέχνης και του πολιτισμού αποκομίζοντας μόνο θετικές εμπειρίες και ιδέες.

Θεωρούμε ότι ένα από τα μειονεκτήματα της Ελευσίνας κατά την κατάθεση του φακέλου υποψηφιότητας, ήταν η απειρία της στη διαχείριση μεγάλου αριθμού επισκεπτών στις εκδηλώσεις της αλλά και στο τουριστικό κομμάτι. Θα μπορούσαν λοιπόν να προσλάβουν άτομα με εμπειρία σε αυτούς τους τομείς και να τους συμβουλευτούν πως θα μπορούσαν να ανταπεξέλθουν σε αυτά τα προβλήματα.

Το βασικότερο όμως όλων είναι να υπάρχει η θέληση να συνεχίσει όλη αυτή η προσπάθεια. Όπως προαναφέρθηκε, μόνο με την διάρκεια έρχεται η μεγάλη αλλαγή. Οι συνεχόμενες δράσεις πολιτισμού θα μπορέσουν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον της καλλιτεχνικής κοινότητας όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά στο εξωτερικό. Να γίνει η Ελευσίνα ένα διαρκές κέντρο πολιτισμού όπου θα μπορεί ο καθένας να εκφραστεί και να δημιουργήσει. Να υπάρχει το αίσθημα της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης για το τόπο αυτό, ότι μόνο εκεί υπάρχει το περιβάλλον έμπνευσης. Η σταθερή πολιτική που θα ακολουθείτε κυρίως από τον οργανισμό διαχείρισης πολιτιστικών εκδηλώσεων, διότι σε έναν τέτοιο θα μεταλλαχθεί η επιτροπή Έλεους 2023, θα εμφυσήσει στους ενδιαφερόμενους το αίσθημα της αξιοπιστίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με αξιωματούχους της Κυβέρνησης, στην Ελευσίνα όλα κύλησαν ομαλά. Το υποσχεθέν πρόγραμμα υλοποιήθηκε στο 100%, η πόλη άλλαξε, και βασισμένη στα γερά θεμέλια της αρχαίας ιστορίας της και του βιομηχανικού παρελθόντος της, μεταπηδά σε ένα πιο αισιόδοξο και λαμπρό μέλλον. « *Η ανάδειξή της ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης ήταν και είναι η μεγάλη ευκαιρία για τη πόλη. Και με αυτό το κεκτημένο το οποίο απέκτησε η Ελευσίνα, επαναπροσδιορίστηκε στον Πολιτιστικό Χάρτη, και όχι μόνο*» (“Λίνα Μενδώνη: ‘Η Ελευσίνα Ως Πρωτεύουσα Της Ευρώπης Επαναπροσδιορίστηκε Στον Πολιτιστικό Χάρτη,’” 2024). Η πεποίθηση πως εφαρμόστηκαν καλές πρακτικές στη προσπάθεια της πόλης για αλλαγή, είναι διάχυτη σε όλη τη απερχόμενη Δημοτική Αρχή και τους κυβερνώντες.

Όμως το αποτέλεσμα είναι ξεκάθαρο στη κοινωνία της Ελευσίνας. Η αποτυχία του προγράμματος φαίνεται σε κάθε δρόμο, κτίριο και πρόσωπο της πόλης. Μόνο ελάχιστοι επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα και αυτό είναι κατά γενική ομολογία. Άλλωστε αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που οι πολίτες δεν εμπιστεύτηκαν ξανά την τότε δημοτική αρχή (Επιτόπια Έρευνα, 2023b, 2023).

Η Ελευσίνα αποτελεί πλέον παράδειγμα για πολλές τοπικές κοινωνίες όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε όλο το κόσμο. Η διαχείριση ενός τέτοιου τίτλου, όπως είναι η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, είναι κάτι εξαιρετικά δύσκολο αλλά και ταυτόχρονα σημαντικό για τη κοινωνία. Όμως μέσα από αυτόν μπορεί μια πόλη να αξιοποιήσει τα θετικά της σημεία και να τα αναδείξει στο ευρύ κοινό. Και τελικά, να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με άλλες αντίστοιχες πόλεις στο κόσμο με παρόμοια ιστορία και κληρονομιά, και να συνδεθεί μαζί τους, όπως η Θεά Δήμητρα με την Περσεφόνη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ' Aaker David A.'. (1991). Managing Brand Equity. *The Free Press*.
- ' Keller Kevin Lane', 'Heckler Susan E. ', and 'Houston Michael J. '. (1998). The Effects of Brand Name Suggestiveness on Advertising Recall. *Journal of Marketing*, 62(1).
- ' Qu Hailin a', "Hyunjung Lisa Kim", and ' Hyunjung Holly Im'. (2011). A model of destination branding: Integrating the concepts of the branding and destination image. *Tourism Managment*, 32(3), 465–476.
- "Arjun Chaudhuri." (2015). Does Brand Loyalty Mediate Brand Equity Outcomes? *Journal of Marketing Theory and Practice*, 7(2), 136–146.
- 'Buhalis Dimitrios '. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, 21(1), 97–116.
- Commission on Environment, W. (n.d.). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future Towards Sustainable Development 2. Part II. Common Challenges Population and Human Resources 4*.
- Evans, G. (2003). Hard-Branding the cultural city-from Prado to Prada. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(2), 417–440. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.00455>
- "Forgas-Coll Santiago," "Palau-Saumell Ramon", "Sánchez-García Javier" and 'Callarisa-Fiol Luís J. '. (2012). Urban destination loyalty drivers and cross-national moderator effects: The case of Barcelona. *Tourism Management*, 33(6), 1309–1320.
- Garcia, B. (2007). *Deconstructing the City of Culture: The Long-term Cultural Legacies of Glasgow 1990* (1st ed., Vol. 1). Routledge.
- "Gartner William C." and 'Ruzzier Maja Konecnik '. (2010). Tourism Destination Brand Equity Dimensions: Renewal versus Repeat Market. *Journal of Travel Research*, 50(5).
- Gold, R. J. & G. M. M. . (2005). *Cities of Culture: Staging International Festivals and the Urban Agenda, 1851-2000* (1st ed.). Routledge.
- "Grewal Dhruv," "Krishnan R", "Baker Julie", "Borin Norm." (1998). The effect of store name, brand name and price discounts on consumers' evaluations and purchase intentions. *Journal of Retailing*, 74(3).
- Griffiths, R. (2006). City/culture discourses: Evidence from the competition to select the European Capital of Culture 2008. In *European Planning Studies* (Vol. 14, Issue 4, pp. 415–430). <https://doi.org/10.1080/09654310500421048>
- <https://culture.ec.europa.eu/el>. (n.d.). *Ευκαιρίες χρηματοδότησης για την πολιτιστική κληρονομιά*.
- <https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-in-cities-and-regions/european-capitals-of-culture>. (n.d.).
- Karachalis, N. , & Kyriazopoulos. (n.d.). *Standard-Nutzungsbedingungen*. <https://hdl.handle.net/10419/118504>
- 'Miller, T. 'Yudice, G. (2002). *Cultural Policy* (Vol. 1). SAGE Publications LTD.
- 'Mishra, P. and 'Datta, B. (2011). Perpetual Asset Management of Customer-Based Brand Equity-The PAM Evaluator. *Current Research Journal of Social Sciences*.

- Mooney, G. (2004). Cultural policy as urban transformation? Critical reflections on Glasgow, European city of culture 1990. *Local Economy*, 19(4), 327–340. <https://doi.org/10.1080/0269094042000286837>
- 'Paquette, J. R. E. (2015). *Arts Management and Cultural Policy Research* (1st ed., Vol. 1). Palgrave Macmillan London.
- 'Park, S. Y. ' and 'Petrick, J. F. '. (2006). Destinations' perspectives of branding. *Annals on Tourism Research*, 33(1), 262–265.
- "Ruiz-Real José Luis," "Uribe-Toril Juan" and "Gázquez Juan Carlos -Abad." (2020). Destination branding: Opportunities and new challenges. *Journal of Destination Marketing & Management* , 17.
- "Ruzzier Maja Konecnik" and "Petek Nusa." (2012). COUNTRY BRAND I FEEL SLOVENIA: FIRST RESPONSE FROM LOCALS. *Anatolia*, 23(1), 49–60.
- "Schiffman Leon G." and "Kanuk Leslie Lazar." (2007). *Consumer Behavior* (9th ed.).
- "Tasci Asli D. A." and "Kozak Metin." (2006). Destination brands vs destination images: Do we know what we mean? *Journal of Vacation Marketing*, 12(4).
- Tsigkou, A. (n.d.). *Training actions and educational interventions in the Gulf of Elefsis*. <https://www.researchgate.net/publication/296485906>
- 'Tylor, E. (1871). *Primitive Culture* (Vol. 1).
- United Nations Environment Programme. (2016). *UNEP annual report. 2015*. UNEP.
- Αυδίκος, Β. (2014). *Οι Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες στην Ελλάδα* (Vol. 1). Επίκεντρο.
- Δήμος Ελευσίνας. (n.d.).
- Επιτόπια Έρευνα. (2023a). *Επιτόπια Έρευνα*.
- Ζορμπά, Μ. (2014). *Πολιτική του Πολιτισμού Ευρώπη και Ελλάδα στο Δεύτερο μισό του 20ού αιώνα* (1st ed., Vol. 1). Πατάκης.
- Θεοδωρακόπουλος Πάνος. (2006, January 3). Πρωτεύουσα σε εγκατάλειψη. *Τα Νέα*.
- ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ et. al. (2015). *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*.
- 'Καλλιάντας, Κ. (2020a). *Εις Ελευσίνα* (Vol. 1). Χατζηλάκος Εκδόσεις.
- 'Καλλιάντας, Κ. (2020b). *Εις Ελευσίνα* (Vol. 1). Χατζηλάκος Εκδόσεις.
- Κάντα - Κίτσου, Κ. (1993). *Ελευσίνα Ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο της, μυθολογία-μυστήρια-ιστορία*. Καρδαμίτσα.
- Κόνσολα, Ντ. (2006). *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτική* (Vol. 1). Παπαζήσης.
- Κωνσταντίνα Γογγάκη. (2024, January 28). Τα Ελευσίνια Μυστήρια ως η κατ' εξοχήν μυστηριακή λατρεία της αρχαιότητας, και η βιομηχανοποιημένη Ελευσίνα. *ΕΘΝΟΣ*.
- Λίνα Μενδώνη: "Η Ελευσίνα ως πρωτεύουσα της Ευρώπης επαναπροσδιορίστηκε στον Πολιτιστικό Χάρτη." (2024, March). *Capital.Gr*.
- 'Μπιανκίνι, Φ. 'Πάρκινσον, Μ. (1994). *Πολιτιστική Πολιτική και Αναζωογόνηση των Πόλεων: Η Εμπειρία της Δυτ. Ευρώπης*. ΕΕΤΑΑ.

- Μπιτσάνη, Ε. (2004). *Πολιτισμική Διαχείριση και Περιφερειακή Ανάπτυξη*.
- Μπουτσιούκη, Σ. (2015). *Κεφάλαιο 4 Η πολυμερής Πολιτιστική Διπλωματία. Διεθνείς Οργανισμοί και Διεθνείς Συλλογικές Πρωτοβουλίες Σοφία Μπουτσιούκη Λέκτορας Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Πανεπιστήμιο Μακεδονίας*.
- Μυλωνάς, Γ. (2010). *Ελευσίς και Ελευσίνα Μυστήρια, Κυκλών (Vol. 2)*.
- Παπανικολάου, Π. (2019). *Η Πολιτιστική Πολιτική και οι Πολιτιστικοί Θεσμοί στην Ελλάδα (19ος -21ος αιώνας): Συμβολή στη μελέτη των θεσμών της ιστορίας της τέχνης. (Vol. 1). Επίκεντρο*.
- Πασχαλίδης, Γ. Ήαμπούρη-Ι. Α. ΄. (2002). *Οι διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων: Εισαγωγή στον Πολιτισμό (Vol. 1). ΕΑΠ*.
- Πελοπόννησος. (2023, October). Πολιτιστική Πρωτεύουσα: το ναυάγιο ενός στοιχήματος. *Πελοπόννησος*.
- Πουρνάρα, Μ. (2016, October). Από τη Ζυρίχη στην Ελευσίνα. *Εφημερίδα Καθημερινή*.
- Ριζοσπάστης. (2006, January 3). “Ποδαρικό” με παραίτηση. *Ριζοσπάστης*, 21.
- Σελλά Όλγα. (2006, November). “Πάτρα 2006”: τα συν και τα πλην της διοργάνωσης. *Η Καθημερινή*.
- Συνέντευξη Δρ. Χρήστος Δελαπόρτας. (2023).
- Συνέντευξη με μέλος της ομάδας Cultterra. (2023).
- Συνέντευξη με τέως πρόεδρο του Π.Α.Κ.Κ.Π.Α. (2023).
- ΤΕΛΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑ 2021 ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ. (2016).
- Τζεβελέκου Βασιλική. (2020, February 17). Εκτός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας η καλλιτεχνική διευθύντρια. *Εφημερίδα Των Συντακτών*.
- Ήαμπούρη - Ιωαννίδου, Α. ΄Αθανασοπούλου, Α. ΄, ΄Γλύτση, Ε. ΄. (2002). *Οι Διαστάσεις των Πολιτιστικών Φαινομένων: Πολιτιστικό Πλαίσιο*. ΕΑΠ.
- Χούντης Πέτρος. (2019). *ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ* (ΕΚΑΤΗ, Ed.; Vol. 1). ΕΚΑΤΗ.
- Ψυχογιούλου, Ε. (2015). *Η ατζέντα της πολιτιστικής ενσωμάτωσης κατά το άρθρο 167 παρ. 4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι πολιτιστικές πτυχές στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στις πολιτικές της*. www.eliamer.gr